

XLVII. évfolyam, 2. szám
2025. június

A Édes Anyanyelvünk

Az Anyanyelvapolók Szövetségének folyóirata

HOL A HATÁR?

Trágárság az utcán
és a közéletben

2. oldal

ANYANYELV ÉS GYERMEKNEVELÉS

13. oldal

DRÁMAÍRÓ ÉS ANYANYELV

Beszélgetés Szakonyi Károllyal

34. oldal

Tartalom

Határ és határtalanság 1

Disputa

Hol a határ? Trágárság az utcán és a közéletben 2

Édes anyanyelvünk

Mit csinálunk, ha szívlelünk valamit? Egy hasonló alakú szó pár
használatáról és megítéléséről 9

Anyanyelv és gyermeknevelés 13

A nyelvtudomány műhelyéből

Minek nevezzetek? A Biblia és énekeskönyvek címének,
zsoltárköltőnk nevének változatairól 19

Hallgatói sarok

Pedagógiai és nyelvészeti érdeklődéssel hallgatni a dohány-
földekről – Az egri egyetem magyar szakos hallgatóinak nyelvjárás-
gyűjtése Csesztvén 28

Életutak

Drámaíró és anyanyelv. Beszélgetés Szakonyi Károllyal 34

Gerstner Károly beszéde a Grétsy-empléktábla avatásán 37

40, 30, 20... éve írtuk 39

Pontozó 41

Hírek

Beszámoló a XII. Kárpát-medencei anyanyelvtanítási versenyről 45

Az igaz szó teremő hatalma. Korzenszky Richárd OSB nyugalmazott
tihanyi perjel megnyitja az 59. Kazinczy-versenyt 46

Az ASz ifjúsági tagozatának hírei 47

Rövid hírek 48

Címlapfotó: Trianon-témájú képeslap 1934-ből. A Magyar Nemzeti Szövetség
és a Magyar Földrajzi Intézet kiadása.

A hátsó borítón: Tájak és városok a századforduló Magyarországn
(Karácsony Fanni montázs)

Számunk szerzői

Borbély László író, főszerkesztő,
Magyar Művészeti Akadémia

Domonkosi Ágnes nyelvész,
az EKKE Gyógypedagógiai
Intézetének főiskolai taná-
ra, a HUN-REN Nyelvtudomá-
nyi Kutatóközpont tudományos
főmunkatársa

Fekete Csaba nyugalmazott könyv-
táros, lelkész, debreceni Refor-
mátus Kollégiumi Nagykönyvtár

Frang Gizella nyelvész, a Soproni
Egyetem Benedek Elek Pedagó-
giai Karának egyetemi docense

Gerstner Károly nyelvész, a HUN-
REN Nyelvtudományi Kutató-
központ tudományos főmunka-
társa

Korzenszky Richárd OSB teológus,
a Tihanyi Bencés Apátság emeri-
tus perjele

Kubik Anna Kossuth-, Jászai Mari-
és Kazinczy-díjas színésznő,
érdemes művész

Matula Ágnes nyugalmazott szer-
kesztő, rendező

Nagy György András rádiós szer-
kesztő, Magyar Katolikus Rádió

Pomozsi Péter nyelvész, az MKI
Magyar Nyelvtörténeti Ku-
tatóközpontjának igazgatója,
az NKE Nemeskürty István
Tanárképző Karának tanszékve-
zető docense

Szakonyi Károly Kossuth-díjas író,
a nemzet művésze

Takács Judit nyelvész, az EKKE
Magyar Nyelvészeti Tanszékének
tanszékvezető egyetemi docense

Vass Gergely, az EKKE Neveléstu-
dományi Doktori Iskola dokto-
randusza

Hol a határ? Trágárság az ut-
cán és a közéletben

Anyanyelv és gyermeknevelés

Minek nevezzetek? A Biblia
és énekeskönyvek címének,
zsoltárköltőnk nevének
változatairól

Drámaíró és anyanyelv.
Beszélgetés Szakonyi Károllyal

Édes Anyanyelvünk
az Anyanyelvapolók Szövetségének
folyóirata

Megjelenik évente négyszer.

Tiszteletbeli főszerkesztő:
Grétsy László

Főszerkesztő: Pomozi Péter
Szerkesztők: Nagy Dóra, Tóth Zolt
Tördelőszerkesztő, tipográfus:
Karácsony Fanni

Szerkesztőbizottság:
Gréczi-Zsoldos Enikő,
Heltainé Nagy Erzsébet,
Juhász Dezső, Korzenszky Richárd OSB,
Péntek János, Pusztay János

Felelős kiadó: Nyíri Péter, az Anya-
nyelvapolók Szövetségének elnöke

Kiadja az Anyanyelvapolók
Szövetsége
www.anyanyelvapolo.hu

A szerkesztőség címe:
1368 Budapest, Pf. 250
szekesztoseg@anyanyelvapolo.hu
ISSN 0139-0457 (nyomtatott)
ISSN 1588-0311 (online)

Nyomda: Prime Rate Zft.

Előfizetésben terjeszti
a Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletága
(Bp. VIII., Orczy tér 1.)

Előfizethető valamennyi postán,
kézbesítőnél.

További terjesztő:
Könyvtárellátó Kht.

Támogatók:

Petőfi Kulturális Ügynökség

Magyar Kultúraért Alapítvány,
Magyar Művészeti Akadémia

A szerkesztőség nem feltétlen ért
mindenben egyet a közölt írások
tartalmával.

A belépési nyilatkozat honlapunkon
elérhető. Az ASz tagjai lapunkat
illetményként kapják.

Határ és határtalanság

Június van, itt a nyár, közeleg a szünidő, pihenésre és új
kalandokra vágyunk, készülünk. Ilyentájt valahogy álmo-
dozni is könnyebb, mert a nyárban van valami különleges
a szürke rutinheteknél izgalmasabb történéseivel, határos
vagy épp határtalan örömeivel.

Friss számunkban éppen azt kérdezzük elsőként: hol a határ?
Hol a határa a lassan mindent eluráló nyelvi durvaságnak,
mocskoknak? A jelenség társadalmi és nyelvi veszélyeiről, kiutak
lehetőségéről beszélgetünk új disputánkban.

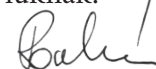
Június 4-én, a nemzeti összetartozás napján a határok mellett
emlékeznünk kell a határtalanságra is. Ki más tudná jobban, mint
a nyelvünkkel, nyelvünkért nap mint nap tudatosan cselekvők,
hogy a közös anyanyelv határtalanít, összeköt minket ma is, minde-
nyütt a Kárpát-medencében. Hátsó borítónkkal az ezeréves hazához
szeretnénk kedvet csinálni, hogy a nyelvi határtalanság tudata valós
nemzeti összetartozás-élménnyé lényegüljön.

S ha mindennek kapcsán lehet két nyári fogadalmunk, az egyik
az lehetne, hogy felfedezünk valamit a kárpáti örökségből. Szind-
bád szépe, liptói városkától az Al-Duna feledett, festői várai-
ig, kalotaszegi és szászöldi erődtemplomokig, Selmec, Pozsony,
Kolozsvár, Szabadka hangulatos tereiig végtelen a kínálat...

Másik fogadalmunk lehetne az „egész nyáron csúnya szavak nélkül”.
Környezetünket és magunkat is megajándékozzuk vele, talán még
pár nyelvben tántorgónak is példát mutathatunk. Derűs, tiszta sza-
vakkal szebb lesz a nyár, s szebb lesz az újra beköszöntő ősz is!

Júniusi számunkban találnak még sok érdekes írást nyelvhasz-
nálati kérdésekről, palócföldi élményekről, ungvári térnevek-
ről. Életutak rovatunkban Borbély László beszélget Szakonyi
Károly drámaíróval kivételesen gazdag írói és anyanyelvapoló
munkásságáról, és közlünk egy emlékbeszédet is, Grétsy tanár
úr pesti belvárosi emléktáblájának avatásáról!

Jó olvasgatást minden rovatunkhoz, vidám nyarat, nemes nyelvi
határok közötti határtalan élményeket Mindannyiunknak!

Pomozi Péter
főszerkesztő

az Anyanyelvapolók Szövetsége alelnöke

Hol a határ? Trágárság az utcán és a közéletben

Pomozi Péter kerekasztala

Kubik Anna

Matula Ágnes

Nagy Görgy András

Fotók: Ambrus Marcsi, Sárospataki Györgyi, Veres Ádám

Hogyan beszélgetünk egymással a mindennapokban? Hogyan beszélünk az utcán, a boltban, a hivatalban? Megengedünk-e vaskosabb kifejezéseket magunknak? Elnéző mosollyal, aggódva vagy megbotránkozva figyeljük-e a körülöttünk áradó trágárságot? Mert bizony egyre inkább áradnak a sokjelentésű egyszavasok, a mosdatlan mondatok.

Hogy valami nagyon nincs rendben a közélet és a tágabb

politikum stílusával sem, azt jól mutatja, hogy nemrégiben Sulyok Tamás köztársasági elnök is megszólalt ebben a kérdésben: „Az elmúlt napokban, hetekben a politikai közbeszédben erőre kapott az agresszív hangvétel, és sajnos megjelent a fizikai erőszak is. [...] A kampány java még bőven hátravan; okkal kérdezik az aggódók: mi jön még ezután? Ezek az aggodalmak, valamint a szomszédos országokban zajló

fejlemények egyaránt arra intenek mindannyiunkat, hogy nézzünk magunkba” – írja az államfő, és arra figyelmeztet, hogy minden ellentét dacára csak egy haza van, amelyben különböző céljaink vannak, mást gondolunk a világ dolgaírói; és éppen ezeknek az eltérő céloknak és gondolatoknak az ütköztetése a demokrácia lényege. „Ám nagyon nem mindegy, hogy ezeket az ütközeteket milyen eszközökkel vívjuk meg,

hogyan fejezzük ki a meggyőződésünket” – teszi hozzá. Minderről eszembe jutottak nagymamáim világának „káromkodó kocsisai”, akiket manapság már nemcsak egynémely felelőtlen közéleti szereplő, hanem számos, hamvasnak tetsző leányka is megszegyenítene. A dolognak pedig épp ez a legnagyobb veszélye: ha a most cseperedő nemzedék természetesen kezd tartani agresszív és ocsmány nyelvi tartalmakat. Valahogy úgy, ahogy egy 2016-os glosszámban írtam: „A nyelvhasználók közössége szentesíti a szépet, de az ocsmányt és alantasat is. Utóbbi esetben a tegnapi blaszfémia ma megtűrtté, holnap elfogadottá, esetleg követendővé válik. Nyelvközösség szintű bajt a stiláris megcsúszás az elfogadás pillanatától jelent, amikortól a viszolygás elillan, s a mocsok látszólag kifehéredik...”¹ Vajon tényleg eljutottunk-e arra kritikus szintre, amikor a beszélők jelentős része már nem is érzi trágárságnak a trágárságot, de legalábbis nem zavarja? S ha igen, akkor mit tehetünk ellene? Mai disputánkban ezeket a súlyos kérdéseket járjuk körül

Kubik Anna Kossuth-, Jászai Mari- és Kazinczy-díjas színésznővel, érdemes művésszel, Matula Ágnessel, a Duna TV egykori Nyelvőrző műsorának vezetőjével, a ma is népszerű Nyelvőrző Szalon egyik lelkével és Nagy György Andrással, a Katolikus Rádió Nyelvédesanyánk című műsorának szerkesztőjével.

P. P.: Kosztolányi a trianoni országcsontkítás után Budapestre kerülve rendszeresen szembeállította a főváros nyelvét a magyar

vidék „romlatlanabb” nyelvével. Ma milyennek látjátok a beszélt nyelv helyzetét a fővárosban és azon kívül? Vannak-e szerintetek kitapintható területi különbségek nyelvhasználatban, nyelvi viselkedéskultúrában?

M. Á.: Jó évtizede, műsor-készítőként Kárpát-medence-szerte gyakrabban találkoztam a vidék „hangjával”, akkor még feltűnően eltért egymástól a városi és a vidéki

George-Louis Leclerc, Buffon grófja, tőle származik „a stílus maga az ember” mondás. Francois-Hubert Drouais olajfestménye 1753-ból.

1 Pomozi Péter: Buffon gróf igazáról. In: Kárpáti szöttek. Nyelvi és nyelvpolitikai írások. Anyanyelvápolók Szövetsége, Budapest, 2022. 107–109.

Uradalmi hintó kocsissal a 1890-es években, Dél-Erdélyben. Magángyűjtemény

beszédstílus. Nemcsak a tájnyelvi ízek miatt (amelyek mindig nagy élvezetet jelentettek), hanem a szóhasználat, a kifejezések árnyaltsága terén is. Manapság inkább „ünnepi” körülmények között tapasztalom a vidéki stílust; anyanyelvi versenyek alkalmával a jelenlévők a lelküket, a beszédüket is ünneplőbe öltöztetik. De azt hiszem, hogy még mindig van hallható különbség, noha az okostelefon, a világháló közösségi oldalainak terjedésével a legrejtettebb vidékekre is eljut a nyelvi környezet-szennyezés, ám kevésbé fertőz, mert a nyelvhasználat

szilárdabb erkölcsi alapokon áll, mélyebben gyökerezik a hagyományokban.

K. A.: Én nem érzékelek lényegi különbséget, ma már vidéken, fővárosban egyaránt aggasztóan jelen van a „nyelvi mocsok”. Lassabban, de – tapasztalom évről évre – alattomosan szivárogozik be a határainkon túl élő magyarság mindennapjaiba is. Különösen riasztó, hogy értelmiségi körökben is elfogadottá vált, jelen van élőszóban, írott szövegben s ezáltal követendőnek is tekinthető sokak számára! Emlékszem, amikor legelőször hallottam

egy tévériporter kérdésében a „tök” szót mint jelzőt! Erre az egyre cseréltük több száz gyönyörű jelzőnket, hivatalossá tétetett. S hol vagyunk ma már ettől?

N. GY. A.: Kosztolányira reflektálva idézném őt: „Mozgalmunk nem Budapest ellen indult és nem a vidék ellen, hanem Budapestért és a vidékért, a magyar nyelvért, mely egybeforraszt mindnyájunkat.” A területi különbségekről pedig annyit: minél egységesebb a nyelv, annál több a hasonlóság; de nyilván más egy nagyváros és egy kistelepülés, más egy

központi régió és egy leszakadó térség. Van, ahol a túltengő szleng vagy a sok anglicizmus a probléma, van, ahol az, hogy a következő generáció már alig beszél magyarul. A Kosztolányi-idézet zárata pedig így hangzik: „Mindenkit egy táborba szeretnénk gyűjteni.”

P. P.: Talán nem mellékes a nemzedéki szempont sem. Valóban egyre csúnyábban beszélnek a fiatalabb korosztályok, vagy ez csak életkori sajátosság, s a kamaszkor elmúltával minden helyreáll?

K. A.: Ha csak életkori sajátosság lenne, akkor sem lenne visszafordítható a folyamat. Ám egy csúnyán beszélő, káromkodó ember mitől akarná visszafogni magát? Szülővé lesz, dolgozik, mindig minden környezetben visszahallja ugyanazokat a köztöszóvá vált káromkodásokat, legitim lesz az ilyen beszéd. A fiatalok idoljai, példának okáért a rapperek, mintha egymást akarnák túllícitálni, ki használ még csúnyább szavakat. Figyelemfelkeltés, megbotrántoztatás a cél valójában, ám ezzel borzasztó mintát adnak.

N. GY. A.: A kamasz a kortárs közegében lubickolva vagy fuldokolva számos szabály ellen lázad, miközben az „ettől leszek felnőtt” mintákat túljátssza. Mutassunk megfelelő példát, magyarázzuk a jót, a rosszat, legyen türelmünk, ami fogyóeszköz, és szeretetünk, ami képes a növekedésre!

M. Á.: Időnként egészen megdöbbentő „élmények” érnek: az egyik budai iskola előtt egy jólöltözött, ifjú anya így fordult hat-hét éves kisfiához: „Mi a f...nak nem mondtad, hogy éhes vagy?” A kérdés minden indulat nélkül hangzott el... Elakadt a lélegzetem. Mi lesz így, ha már a szülőtől is ezt hallja a gyermek? Villamoson, autóbuszon gyakran utazom iskolásokkal együtt. Sokszor azt is csak később ismerem fel, hogy magyarul beszélnek, mert a hangsúly, a hanglejtés annyira idegenes. Talán jobb is így, mert amit olykor kiértek belőle, attól csak elszörnyedek. Mindig létezett diáknyelv, lehet, hogy a fiatalság e tekintetben korábban is feszegette a határokat, de nem ennyire durván és ilyen általánosan. Bájos leányoktól hallok szóköz vagy mondat-

záró pont helyett arcpirító durvaságokat. Lehetséges lenne, hogy ez az életkor előrehaladtával majd elmúlik?! De mitől? Vagy kitől? Ha otthon is ezt hallják, ha a filmekből is ez árad, a színpadi, az irodalmi nyelvben is polgárjogot nyert a trágárság... A használóknak már fel sem tűnik, divatnak tartják, ami idővel majd nyelvszókássá válik.

P. P.: Mit gondoltok a közársasági elnök úr által is kifogásolt, egyre durvább közéleti megnyilvánulásokról? Hol, milyen társadalmi csoportokban, milyen regiszterekben szabnátok határozottan gátat a trágárságnak? Meg lehetne-e ezt oldani egyáltalán?

N. GY. A.: Néha, mint mindent lefertőtlenítő szülő, azt gondolom: ha a választójogot a nagykorúak gyakorolhatják, akkor minden politikai reklámon, propagandaanyagon legyen ott a 18-as karika, és korlátozzuk, mi juthat el a gyerekekhez. Ne fertőződjön meg a szavakon keresztül a gondolat és a lélek! De természetesen jobb, ha kialakul egy természetes immunitás;

szükség esetén védőoltással segítve. Magunkban is tudatosítani kell: saját csapatunkat biztatni, az szurkolás! Az ellenfél játékosait, drukkereit vagy a bírót szidalmazni viszont nem az. Kosztolányit a magyar próza atyjának nevezett Pázmányban nem a hitviták „régén lelohadt lángja” ragadta meg, hanem a „halhatatlan edény, amelybe mondanivalóját öntötte”.

K. A.: Mivel kimutatható és szoros összefüggés van a durvuló közbeszéd és a fizikai erőszak között, korunk legnagyobb veszélyének látom a tisztelet hiányát, az agressziót. Hiába szabnánk gátat a közintézményeinkben talán törvényileg a vulgáris beszédnek, ha a családokban a gyermekek otthon mégis hallják a csúnya beszédet, azt fogják tovább vinni, az lesz számukra természetes.

M. Á.: Rádió, televízió, nyomtatott és elektronikus hírfolyamok közvetítik a különböző politikai érdekeket sugárzó valós vagy álhíreket. Egyre türelmetlenebb, egyre durvább hangvételben próbálják befolyásolni a gondolkodásunkat. Maguk

a politikusok is, tisztelet a kivételnek, teret engednek a parttalan gyűlölködésnek, ahol nem az érvek, csak az indulatok hatnak. A parlamentben talán lehetne szabályozni a képviselők megnyilvánulásait a Házszabály alakításával. A sajtószabadság (ami manapság már inkább sajtószabadosság!) nem enged korlátozást, pedig észszerű szabályokra szükség lenne. Elfogadhatatlan, hogy a parlamentben, de főként utcai tiltakozásokon olyan feliratú táblákkal tüntessenek, amelyek szemérmetlen ocsmányságokat tolnak a gyanútlan járókelő vagy médiafogyasztó arcába. Talán jogszabályokkal lehetne védekezni, de leginkább a mindezt elítélő csendes többségnek kell megtalálnia a visszautasítás formáit. Ha nem kapnak széles nyilvánosságot a trágársággal tünető, ha nem tehetnek szert ezzel pillanatnyi népszerűsége, talán felhagynak vele.

P. P.: Befolyásolhatjuk-e egyéni nyelvhasználatunkkal az aktuális nyelvi folyamatokat és szűkebb-tágabb közösségünk nyelvi választásait? Fontos-e, hatásos-e az egyéni példamutatás?

K. A.: Nagyjából csak-is ebben hiszek. Én nem használok csúnya szavakat, így a gyermekemet is zavarja az ilyesfajta beszéd, s nem használna trágár kifejezéseket! Legalábbis az én jelenlétemben biztosan nem, mert tudja, hogy az én fülemet sérti. S ha a közelemben meggondolja szóhasználatát, másutt is megteszi biztosan, ebben reménykedem. Minden helyzetben (versetáborokban, versenyeken is) igyekszem tudatosítani a fiatalokban, hogy létkérdés nyelvünket óvni-védeni! Ahogy egy XVIII. századi költő, Baróti Szabó Dávid fogalmaz *A Magyar ifjúsághoz* című költeményében:

„Serkenj fel mély álmaidból
és szánd meg hazádnak
Nyelvét, mely ha kihal, tudd
meg, örökre kihalsz.”

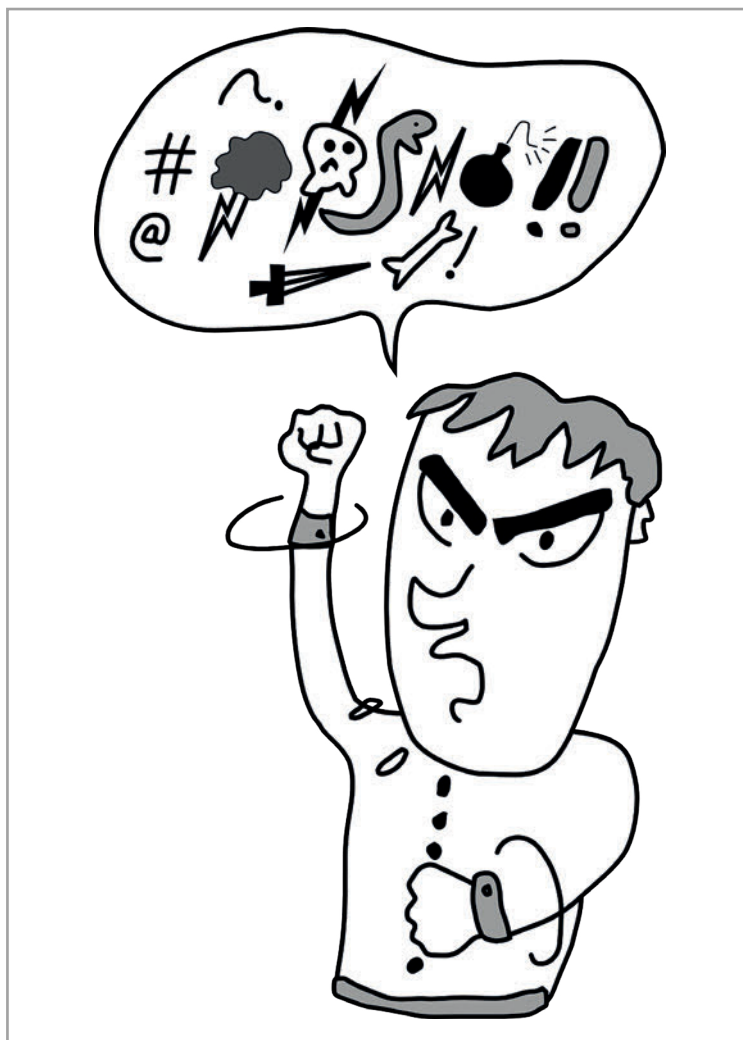
N. GY. A.: Furcsa lenne, ha rádiós újságíróként, egyházi tanácsnokként, vagy mint szülő, nem hinnék abban, hogy tudok hatni. Kétely is akad, és előfordul, hogy nem vagyok magamra büszke. Számomra fontos az önművelés; hogy jó, érdekes, szép és igaz dolgokat tegyek le a közösség asztalára. Hogy képes legyek

megszólítani embereket személy szerint, és közösségeket rájuk szabott módon. Van, amikor „prédikációra” van szükség, van, amikor csak mutatni kell: így élek. De nem ideálképet kell festeni, hanem rávezetni a rászorulókat a működőképes problémakezelésre – például arra, hogyan lehetnek képesek megoldani a kommunikációs konfliktusaikat.

M. Á.: Hiszem, hogy a következetes példamutatás a leghatásosabb. A nevelésben sem a rábeszélés, hanem a minta az, ami követésre készíti. A Nyelvőrző műsorok felvételén rendszeresen tapasztaltam, hogy Deme professzor úr jelenlétében a legszabadszájúbb televíziós kollégám is stílust váltott.

P. P.: Saját területeken mennyire jellemző a tárgárság jelenléte? Ha ne adj’ Isten, megjelenik, mit tesznek ellene?

K. A.: Egyre keservesebb tapasztalatom a színházi előadások, filmek egyre durvuló nyelvhasználatára. Nem „trendi” ma az úgynevezett tiszta beszéd. Mondtam már le színházban főszerepet azért,

mert átírva egy klasszikus színdarabot, teletűzdelték válogatott káromkodásokkal. Én ezt rendkívüli módon szégyelltem, hisz tudtam, rengeteg diák fogja megnézni az előadást, s ha a színpadról hallja ezeket a szavakat, miért ne használna másutt is? Amellett sokszor derűtséget is kelt, ami nem mindig

szolgálja az adott színmű tragikumát például... Külföldi filmek szinkronizálásakor mindig megkérem a rendezőt, ha lehetséges, használjunk legalább enyhébb kifejezést, legtöbbször el is fogadja, van azonban olyan szituáció, amikor csak ilyen durván tudnak valakit jellemezni (mármint a beszédmódjával), akkor

nem nagyon van mit tenni. Istent káromló kifejezéseket semmiképp nem vagyok hajlandó mondani, de ezt, azt hiszem, tudják is rólam, s tiszteletben tartják a rendezők. Színházi öltözőkben pedig azt a módszert vezetem be, hogy aki káromkodik a jelenlétemben, az letesz az asztalra egy százast. Ezen jól derülnek először fiatal kollégáim, aztán próbálják miattam „visszaszívni” a készülő mondatkiegészítéseket. Ennyit tehetek jelenleg, a környezetemet tudom csak felelősséggel irányítani. Sokat gondolkodom azon, hogy létezik az, hogy csupán színházban eljátszottam úgy százhusz darabot, a magyar és a világirodalom legszebb főszerepeit, s mégsem kényszerültem csúnya beszédre?! Ma pedig általánossá vált a vulgaritás...

N. GY. A.: Rádiós pályafutásom bő három évtizede alatt a munkámban kevés ilyen probléma volt – ez nem az a terület, ahol, ha csak máz is a viselkedési szabály, akkor az könnyedén lehámlik. Persze akadt politikai beszéd, amelyen töprengtünk, kifütyüljük-e azt a bizonyos szót, vagy maradjon mint

jellemző stílusjegy. És persze volt olyan élő adás, ahol egy „áthallásos” kifejezés miatt figyelmeztetni kellett a nyilatkozót, hogy hol van.

M. Á.: Nyugdíjasként már csak családi, baráti, hasonlóan gondolkozó-viselkedő körökben mozgok, ahol a trágárság nincs jelen. Ha nyilvános helyen találkozom nyelvi durvasággal, ott lélekjelenlétem szerint finom iróniával vagy egyszerűen testbeszéddel jelzem a nemtetszésemet.

P. P.: **Lehetséges-e még visszatérni ahhoz a köznyelvi viselkedésnormához, hogy a „káromkodás” csak rendkívül indokolt, emocionális esetben legyen elfogadható? Szerintetek milyen lesz a holnap közéleti nyelve?**

M. Á.: Félő, hogy a mai rossz gyakorlat a következő nemzedék nyelvi normája lesz. De lehet, hogy idővel az inga visszaleng, a nyelvi szabadságot felváltja a visszafogottság, az igényes nyelvhasználat. Ennek jobban örülnék!

N. GY. A.: A köznyelvben egészen biztosan sikerülhet; de, ha mondjuk a szocialista

néphadsereg beszédkultúrájáról készül egy tanulmány... Pont a jövő érdekében érdemes lehet tanítani a trágárság történetét: Mi váltja ki? Mikor, kik, miért alkalmazták? Mi az oka a tilalomnak, a korlátozásnak? Hogyan változott a szavak stílusértéke? Sőt: milyen nyelvi leleményei vannak a káromkodás elkerülésének, helyettesítésének, körülírásának? Mitől olyan sokatmondó Arany János vígballadájának sora: „Beste kura fi...zetésért látni a vendéget!” Nagyon fontos, hogy tudatos legyen a szó, a gondolat és a lélek kapcsolata. Értsük és érezzük, milyen is – ismét csak Kosztolányit idézve – „az anyanyelv édessége és végtelensége”!

K. A.: Szegény lesz és kopott, illetve, hogy stílusos legyek: tők szegény lesz és tők kopott. Mármint, ha lesz... mert a mondatok fele már ma is gyakran angolul hangzik sokak szájából. A visszatérés kulcsa pedig számomra Píllinszky megállapításában rejlik: „A szeretet elhalása minden nyelvromlás igazi gyökere, s az így támadt betegséget nem gyógyíthatja semmiféle tudós kezelés, nyelvészkedő gond, szerkezeti elemzés.” ●

Mit csinálunk, ha szívlelünk valamit?

Egy hasonló alakú szópár használatáról és megítéléséről

Domonkosi Ágnes

A *szível* és a *szívlel* szavak használatára, jelentésbeli különbségére vonatkozóan a magyar beszélők körében él egy nagyon elterjedt nyelvi hiedelem. A szópárhoz kötődően ugyanis igen gyakori az a vélekedés, hogy a *szívlel* szó csak *meg* igekötővel együtt használható 'fontolóra vesz, meggondol' jelentésben, és élesen elkülönül a *szível* 'szeret, kedvel' jelentésű szótól. A hasonló alakú nyelvtani tananyagokban, nyelvi ismeretterjesztő munkákban (Grétsy–Kiss 2022: 161) sokszor elkülöníthető jelentésű, ezért a nyelvhasználatban megkülönböztetendő kifejezésként szerepel.

A valós nyelvi tapasztalatoknak ellentmondó megkülönböztetést a *Nyelvművelő kézikönyv* abban a formában tartalmazza, hogy egy szócikkben két különböző szóként hivatkozik a kérdéses elemekre (Grétsy–Kovalovszky 1985: 818). A *Nyelvművelő kéziszlótár* (Grétsy–Kemény 2005: 522) pedig a következő módon részletezi a két szó eltérő jelentését: „A kissé népies *szível*: 'szeret, kedvel vkit, jóindulattal van vki iránt'. A köznyelvben jobbra tagadó mondatban fordul elő: *nem szívelte ezt a munkatársát* 'nem kedvelte, alig tudta elviselni, türelmetlen volt vele szemben'. Ritkán igekötővel is: *elszíveli* 'elviseli, kibírja'

a megpróbáltatást, a csapást. A *szívlel* ige csak *meg*- igekötővel: *megszívlel* vmit, pl. intelmet, tanácsot, azaz megfogad, követ. Ezért szótévesztés a *szível* helyett *szívlel*-t írni, mondani, pl. *sohasem szívelték a nők*. Helyesen: *sohasem szívelték, kedvelték v. szerették*.” A szótévesztésre utaló megfogalmazások abba az elképzelésbe ágyazódnak, hogy előfordulhat olyan helyzet, hogy egy-egy szót, kifejezést sokan használnak úgy, hogy olyan jelentést és/vagy stílusértéket tulajdonítanak neki, amilyen annak a szónak nincs is. A téves használatra vonatkozó hiedelem azért nem állja meg a helyét, mert a szavaknak nincs a be-

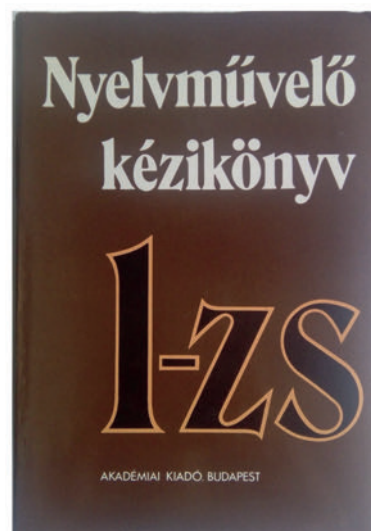
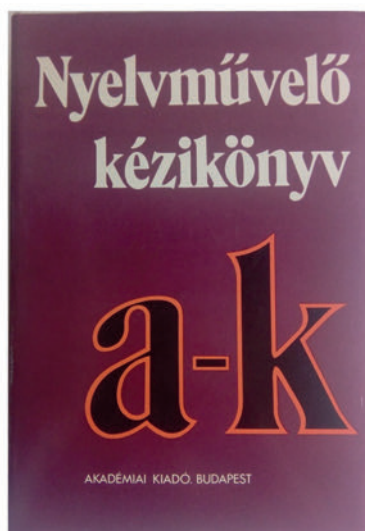
szélőktől független jelentésük és stílusértékük. Azaz, ha egy szót sok beszélő használ valamilyen jelentésben, akkor annak a szónak az adott közösségben az a jelentése, vagy legalábbis az egyik jelentése. A *szível-szívlel* kettőssége jól példázza Lanstyák megálapítását, mely szerint „nem beszélhetünk arról, hogy a beszélők két szó jelentését összekeverik, ha a hangalak hasonlósága miatt az egyiket rendszeresen használják olyan jelentésben, amilyen eredetileg csak a másiknak volt” (2007: 187). Azaz, ha a *szívlel* szót sokan használják ’szeret’ jelentésben, akkor annak a szónak az az egyik

jelentése.

Mi alapján mondhatjuk azonban azt, hogy a két szó éles elkülönítése egy olyan hiedelem, ami ellentmond a használati gyakorlatnak? A *szívlel* szó gyakori igekötő nélküli, illetve ’szeret, kedvel’ jelentésben tapasztalható használatáról meg lehet bizonyosodni a nyelvhasználatot hitelesen reprezentáló korpuszok alapján. A *Magyar nemzeti szövegtár*, azaz a mai nyelvhasználatot tükröző nagyméretű, több mint egymilliárd szövegű tartalmú korpusz (Oravecz–Váradi–Sass 2014) egyértelműen igazolja ennek a használati módnak a létezését. A *szívlel* szónak a meg

igekötő nélküli előfordulásaira a korpusz 575 találatot ad, amelyek mindegyike ’szeret, kedvel’ jelentésű. A példák között meghatározóak a sajtónyelvi és a személyes al-korpuszból származó, illetve a szépirodalmi szövegek: „Vilmos király épp a halálán van, így jogilag Viktória hercegnő örökölné a trónt, azonban nem csak édesanyja, hanem tanácsadója is igyekszik az útjába állni, minek következtében Viktória nem **szívleli** őket túlzottan. (sajtónyelvi, doc#2245) Akármennyire nem **szívlelem** ezt a színész srácot, azt sem szeretném, hogy később e miatt legyen gond, főleg, hogy

Leigh-nek legyen belőle baja.” (személyes, doc#2268)

A szépirodalmi példák között Bertha Bulcsú, Bodor Ádám, Csoóri Sándor, Határ Győző, Fejes Endre, Esterházy Péter, Tamási Áron, Tersánszky Józsi Jenő írásai is szerepelnek: „Az is tény, hogy U. G. hegyvidéken ritkaságszámba menően eddigi élete során nem **szívlelte** a kutyát.” (Bodor Ádám: Megérkezés északra; doc#190)

A két szó különböző szöveg-típusbeli előfordulásait tekintve tanulságos az is, hogy a *szível* szó a korpuszban 518-szor, vagyis a *szívlel* formával közel azonos számban szerepel, azonban az adatok szinte mindegyike a szépirodalmi alkorpuszban található.

Ezek az adatok is szemléltetik azt, hogy a korpuszadatok elérhetővé válása, könnyű kereshetősége, az MNSz2. alkorpuszainak összetettsége nagymértékben megváltoztatta azt, ahogy egyes nyelvi elemek értékéről, stílusáról, gyakoriságáról tájékozódni tudunk (Ludányi 2023).

A már közkeletűvé vált jelenségeket a korpuszok anyaga mellett szótárak is rögzítik. A *magyar nyelv értelmező szótára* (Bárczi–Ország 1959–1962) és a *Magyar értelmező kézisztár* (Pusztai 2003) nem tartalmazza a *szívlel* szót, önálló címszóként kétnyelvű szótárakban sem szerepel; azonban a szotar.net tanúsága szerint német (Halász–Földes–Uzonyi 1998) és francia

(Eckhardt–Konrád 1999) kétnyelvű szótárakban is előfordul ’kedvel, szeret’ jelentésben, e szavak szinonimáinak értelmezése során. Emellett a *Magyar szinonimasztár* (O. Nagy–Pusztai–Ruzsiczky 1978/2010) anyagában jelen van a *szeret* szó megfelelői között *nyelvjárási* v. *szépirodalmi* minősítéssel.

A *szível* és a *szívlel* ige viszonya azért is érdekes, mert meggyőzően mutatja, hogy a hasonló alakú szavak – éppen az alaki hasonlóság miatt – könnyen átvehetik egymás jelentését, nyelvi változást eredményezve. Ezért az oktatásban, a nyelvi tudatosság fejlesztésében ez a szópár valóban alkalmas lehet a paronímia, azaz a hasonlóalakúság

jelenségének illusztrálására. Ez azonban a jelenlegi gyakorlatnak megfelelő módon, azaz a diákok nyelvi tapasztalatával ellenkező jelentésbeli megkülönböztetésre építve nem valósítható meg. Mind az iskolában, mind a nyelvi tanácsadásban az adatokat megmutató, a valós használati módra rávilágító megközelítés lehet célravezető. A használatból kiindulva az látszik tehát, hogy a *szívlel* ige igeikötő nélküli alakja 'szeret, kedvel' jelentésben

használatos, és nemcsak személyes közlésekben fordul elő, hanem a sajtónyelvben és az szépirodalomban is. Ha szívlelünk valakit, nem teszünk mást, mintha szívelnénk, csak egy másik változatot használunk az érzés megnevezésére. Valójában tehát a *szível-szívlel* kettőség esetében alakváltozatokról van szó, amelyeknek egyik jelentése azonos, társas szerepükben azonban különböznek. A társas jelentés eltérései miatt pedig az is elképzelhető,

hogy – az elsősorban nyelvi jellegű kiadványokban fellelhető tévhit eredményeként – néhány beszélő hibáztatni fogja, szótévesztésnek fogja minősíteni az ilyen jelentésű használatot. ●

Hivatkozott irodalom

- Eckhardt Sándor – Konrád Miklós 1999: *Magyar–francia nagyszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ÉrtSz. = Bárczi Géza – Országh László (szerk.) 1959–1962: *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Grétsy László – Kemény Gábor (szerk.) 2005: *Nyelvművelő kézikönyv*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Grétsy László – Kovalovszky Miklós (szerk.) 1980–1985. *Nyelvművelő kézikönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Grétsy László – Kiss Gábor (szerk.) 2022: *Melyiket válasszam? Háromszáz tanács a helyénvaló szóhasználathoz*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Grétsy László – Kovalovszky Miklós (szerk.) 1980–1985: *Nyelvművelő kézikönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Halász Előd – Földes Csaba – Uzonyi Pál (főszerk.) 1998: *Magyar–német nagyszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Lanstyák István 2007: Általános nyelvi mítoszok. In: Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.): *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó, Dunaszerdahely–Budapest. 174–212.
- Ludányi Zsófia 2023. A korpuszhasználat szerepe a nyelvi tanácsadói munkában. *Alkalmazott Nyelvtudomány* XXIII. évf. 2. sz. 54–70.
- O. Nagy Gábor – Pusztai Ferenc – Ruzsiczky Éva szerk. 1978/2010: *Magyar szinonimaszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Oravecz, Csaba – Váradi, Tamás – Sass, Bálint 2014: The Hungarian Gigaword Corpus. In: *Proceedings of Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC)*. ELRA, Rijekavik. 1719–1723.
- Pusztai Ferenc (szerk.) 2003: *Magyar értelmező kézikönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Anyanyelv és gyermeknevelés

Frang Gizella

Anyelvhasználat nem csupán kommunikációs eszköz, hanem a gondolkodás és a kreativitás szerves része. Bár a köztudatban sok tévhit él az anyanyelv elsajátításáról, például: „A gyerekek olyanok, mint a szivacs. Hipp-hopp felszívják magukba a nyelvet!”; „A gyerekek bátran beszélnek, és nem jönnek zavarba, ha hibát ejtenek.” vagy éppen a legtöbbször hangoztatott érv, hogy „Az anyanyelvét mindenki megtanulja.” Ezek az állítások azonban tévesek, még ha manapság is sokszor halljuk őket, hiszen a kutatások lassan száz esztendő óta cáfolják e tévhiteket. A következőkben a gyermeki nyelvelsajátítást járjuk körül korosztályi felbontásban.

Anyanyelv és kreativitás a gyermeknevelésben

A gyermekkori fejlődés során a nyelv és a kreativitás kéz a kézben jár, különösen

a koragyermekkorban lévő, valamint az óvodáskorú gyermekek esetében, akik még csak ismerkednek az anyanyelvvel. Ebben a folyamatban a kisgyermeknevelőknek, óvodapedagógusoknak,

tanítóknak kiemelkedő szerep jut, hiszen ők irányítják a gyerekek nyelvi fejlődését, és teremtik meg annak alapjait, hogy a kreativitás a nyelvi formákon keresztül szabadon kibontakozhasson.

A nyelv szerepe a gyermekkori fejlődésben

A nyelvhasználat fejlődése szoros összefüggésben áll a gyermek gondolkodásával. Az óvodáskorban a szavak jelentése, a képzelet és a valóság közötti kapcsolat még közvet-

lenebb, mint később, amikor az elvont gondolkodás már nagyobb szerepet kap. Az „itt és most” élménye az elsődleges az óvadás korosztály számára, a szavak gyakran képek formájában jelennek meg a gyerekek elméjében. Mondhatjuk azt is, hogy a szó teremő erejű a gyermek világában: a kimondott szó él, megelevenedik, a gyerekek azonosulnak a képzeletbeli szereplőkkel, történetekkel. Hasonlóan az ősi hagyományokból fennmaradt varázsló mondókákhoz, ráolvasásokhoz. Amikor a kisgyermek az úgyneve-

zett naphívogatóval (Süss fel nap!) a Naphoz fordul, tudatában megszemélyesíti azt, kéri, hogy süssön fel, s hiszi, hogy a felhők az ő szavára, kérésére vonulnak el, s lesz tiszta, fényes az égbolt. Ez a folyamat nem csupán a szókincs bővítésében játszik szerepet, hanem abban is, hogy a gyermek megtanulja a világot értelmezni. A hangutánzó és hangulatfestő szavak, amelyek közvetlenül kötődnek az érzékeléshez, különösen fontosak ebben a korban, hiszen ezek segítenek a gyermekeknek a valóság megértésében

és feldolgozásában, miközben kreativitásukat is fejlesztik.

Kreativitás és nyelvhasználat kapcsolata

A kreatív nyelvhasználat már korán megmutatkozik. Amikor a gyermek rajzol, mesél vagy játszik, nem a valósághűség a cél, hanem a jelentés kifejezése. Egy egyszerű rajz, amely egy felnőtt számára firkának tűnhet, a gyermek számára összetett történetet jelenthet. Ez a fajta kreatív nyelvhasználat, amelyben a képzelet szabadon formálja a szavakat és a képeket,

a gyermekek kognitív fejlődésének az egyik legfontosabb eszköze.

A bölcsődés, óvodás gyermekeknél a kreativitás és a nyelvhasználat egymásra épül. A különböző szerepjátékok, mondókák, versek segítenek a nyelvhasználat tudatos formálásában, miközben a gyermek a valóságot és a fantáziát is képes egyszerre kezelni. A mesék és népdalok archaikus nyelvi formái tovább erősítik ezt a kapcsolatot, hiszen ezek a szövegek egyszerre segíté-

nek a nyelvi normák megértésében és a szókincs fejlesztésében.

A kisgyermeknevelők, óvónők és tanítók szerepe az anyanyelvi nevelésben

Az óvodapedagógusoknak és tanítóknak kulcsszerepe van abban, hogy hogyan fejlődik a gyermek nyelvhasználat. A helyes nyelvi minták közvetítése, az anyanyelv

iránti szeretet és a nyelvi kreativitás fejlesztése mind-mind fontos eleme a nevelésnek. A kisgyermeknevelők, óvónők és tanítók az anyanyelv-elsajátításban is az elsődleges példaképei a gyermekeknek, akik az anyanyelvi normákat – a családi minta mellett – tőlük sajátítják el. Ebben a folyamatban nem csupán a nyelvtan, hanem a helyes kiejtés, a szókincs bővítése, a szövegalkotás és a szóbeli kommunikáció is hangsúlyos szerepet kap. Az Óvodai Nevelés Orszá-

gos Alapprogramja (ÓNAP) és a *Nemzeti alaptanterv* (NAT) egységes keretet biztosítanak a nyelvi neveléshez, de az intézmények számára hagynak teret arra, hogy saját módszereik szerint fejlesszék a gyerekek nyelvi képességeit. Az óvodapedagógusok feladata, hogy játékos formában, a gyermekek életkorához és érdeklődéséhez igazítva fejlesszék a nyelvi készségeket.

Az anyanyelv és a vizuális gondolkodás kapcsolata

A nyelvhasználat nemcsak szóbeli formában jelenik meg a gyermekeknél, hanem szoros kapcsolatban áll a vizuális gondolkodással is. Ezt gyakran képes gondolkodásnak is nevezzük, hiszen a kimondott szó mögött megjelenik annak képe. Ebben az összefüggésben nagyon fontos a literációs fejlesztés, vagyis a könyvhöz szoktatás is.

A gyermekek a nyelv révén alkotnak képeket, és a képeken keresztül fejezik ki gondolataikat. A vizuális és verbális kreativitás tehát egymást erősíti, és a nyelv mint eszköz, közvetíti a belső gondolatokat a külvilág felé.

Ez a fajta integrált gondol-

kodás különösen fontos a gyermekkori fejlődés során, amikor a nyelv és a képzelet határai még elmosódnak.

A kisgyermeknevelők, óvodapedagógusok, sőt még a tanítók is ebben a folyamatban játékok, mesék és rajzok segítségével támogatják a gyermekek kognitív és nyelvi fejlődését. Ehhez a képzésben megfelelő eszközöket sajátítanak el, emellett azonban kulcsfontosságú saját képzeletük használata. Mivel a kisgyermek a játékban teremti meg saját világát, a játékon keresztül fedezi fel a környezetét, gyakorolja az emberi kapcsolatokat, használja, fejleszti anyanyelvét, ezért a pedagógusok számára is alapvető a játékos nevelés.

Az anyanyelv elsajátításának játékos lépései

A legkorábbi időszakról az általános iskola felső tagozatáig, azaz 10-11 éves korig a játék a tanulást – ezen belül az anyanyelv elsajátítását – meghatározó módon támogatja. Kodály saját mondását is megváltoztatta: a zenei anyanyelvi fejlesztés kezdetét nem csupán a kisgyermek születése előtti 9 hónapban,

hanem az édesanya születése előtti 9 hónapban jelölte meg. Mivel az anyanyelv és a zenei anyanyelv szorosan összekapcsolódik, Kodály állítását az anyanyelvi fejlődésre is vonatkoztathatjuk. Nem véletlen tehát, hogy ma már a gyermek fejlődését, így a gyermeki nyelv fejlődését a magzati korban is vizsgálják.

Akár szülőknek, akár pedagógusoknak is segítség lehet a nevelésben, hogy mindezt felsorakoztatjuk.

Magzati korszak

Az emberi kommunikáció alapjai már a magzati élet során megfigyelhetők. A magzat érzékeli az anya érzelmeit, hangját, valamint a beszéd ritmusát és intonációját, s így képes azonosítani az anya hangját. Ezek a kezdeti nyelvi és kommunikációs élmények azoknak a készségeknek az alapját jelentik, amelyek majd a megszületés után továbbfejlődnek. A magzat nemcsak érzékeli a környezeti hangokat, hanem reagál is rájuk. A magzati időszakban tehát az anya beszéde, zenéje-éneke, érzelmi megnyilvánulása és a pocak érintése az elsődleges kommunikációs forrás.

Preverbális korszak (0–1 év)

Az újszülöttek és csecsemők felfedező játékában a világ megismerésének korai szakasza figyelhető meg. Ez nemcsak a fizikai tárgyak felfedezését jelenti, hanem a hangokkal való játékot is, melynek során kísérleteznek a hangmagassággal, hangerővel és hangzással.

A csecsemők elsődleges kommunikációs eszköze a sírás, de tekintettel, arckifejezésekkel és gesztusokkal is jelezhetnek. Már egy hónaposan is reagálnak az anya érintésére, és a szüleik hangját preferálják más hangokkal szemben. Két hónapos korukra figyelni kezdik az emberek mimikáját,

ez pedig elősegíti a későbbi utánzást.

A csecsemők fejlődése során az anyanyelvi hangok fokozatosan meghatározóvá válnak. Ekkor az artikulációs izmokat – az arc, ajak és nyelv izmait – a szopás folyamata is alakítja, amely fontos szerepet játszik a beszédfejlődésben. Nem véletlen, hogy az első hangok, amelyeket a kisbabák produkálnak, a magánhangzókat követő „m”, „b”, „p” mássalhangzók.

Játék a hangokkal

A csecsemők hangadásai, mint például a csettegés vagy a cuppogás, először ösztönös, majd tudatosan is ismét-

lik őket, különösen akkor, ha a szülők pozitív visszajelzést adnak. A szülőkkel való „beszélgetés” során fontos szerepet játszik a szemkontaktus, a változatos hanghordozás és a dajkanyelv használata, ami segíti a gyermek figyelmét és utánzási készségeit. Ez az egyszerű, érzelmekkel teli beszéd a gyermek nyelvi fejlődésének alapja.

Hangjáték és gagyogás

A négy hónapos gyermek kipróbál minden hangadási lehetőséget, beleértve az anyanyelvi hangokat és az ajakmozgás által ösztönösen képzett hangokat is (pl. ajakpattogás, cuppogás

stb.). Ebben az időszakban megjelennek az első mássalhangzók, amelyeket a csecsemő egyre többször örömmel ismétel. A hat hónapos gyermek már megkülönbözteti a mondat típusok hanglejtését és egyéb akusztikai elemeket, például a hangszín vagy ritmus változásait.

A gagyogás során megjelennek az anyanyelvre jellemző hangkapcsolatok, amelyek a későbbi szavak kiejtésének alapjai. A gyermeki halandzsák, amennyiben a felnőttek reagálnak ezekre, segítik a beszédfejlődést, ugyanígy a nyelvi játékok, a gesztusokkal és érintésekkel kísért kommunikáció is az anyanyelv elsajátításának fontos segítője.

Protoszavak megjelenése

Hat hónapos kor után a gyermek egyre több szótagot és szótagkapcsolatot ejt ki, amelyekhez a szülő visszajelzései segítenek jelentést társítani. Ezek az első „szavak” sok esetben eltérnek a valódi szavaktól, de az utánzás és gyakorlás révén egyre inkább az anyanyelv szabályaihoz igazodnak.

A nyelv elsajátítása az első év során a hangadás és az interakciók révén folyamatosan

alakul. A szülők, rokonok, nevelők és a közeli környezet támogatása elengedhetetlen ebben a szakaszban, hiszen az anyanyelv elsajátítása nemcsak a szavak ismétletéséből, hanem a közös tevékenységekből, érzelmi kapcsolódásokból és a világ megismeréséből is fakad. Az intézményi anyanyelvi fejlesztés már egészen korán, a bölcsődei szakaszban is mindezek átfogó, összetett fejlesztését vállalja, és valamennyi tevékenységi formában alkalmazza. Feladatai között az anyanyelv csiszolása, a hangzók tiszta megszólaltatása, a helyes hangsúlyozás, a megfelelő gondolatív alkalmazása, a telt, jól vívó hang és az érthető, nyelviileg is helyes beszéd támogatása szerepel. Tehát az anyanyelv

fejlesztése és a kommunikáció különböző formáinak alakítása a bölcsődei és az óvodai gondozói, valamint nevelőtevékenység egészében jelen van. Ehhez „beszélő környezetre” (élő beszéd, és nem technika!), helyes példára és szabályközvetítésre van szükség, hiszen a környezet beszéde a gyermek számára minta. Az anyanyelv ismeretére, megbecsülésére, szeretetére elsődlegesen a nyelvi fejlesztésben lehet és kell nevelni a kisgyermeket. Mindehhez fenn kell tartani a gyermek természetes beszéd- és kommunikációs kedvét. Mivel a ma gyermeke kommunikációs hiányban szenved, ezért nagyon fontos a beszélgetési igény felkeltése, a helyes beszédviselkedés megalapozása. ●

Minek nevezzetek?

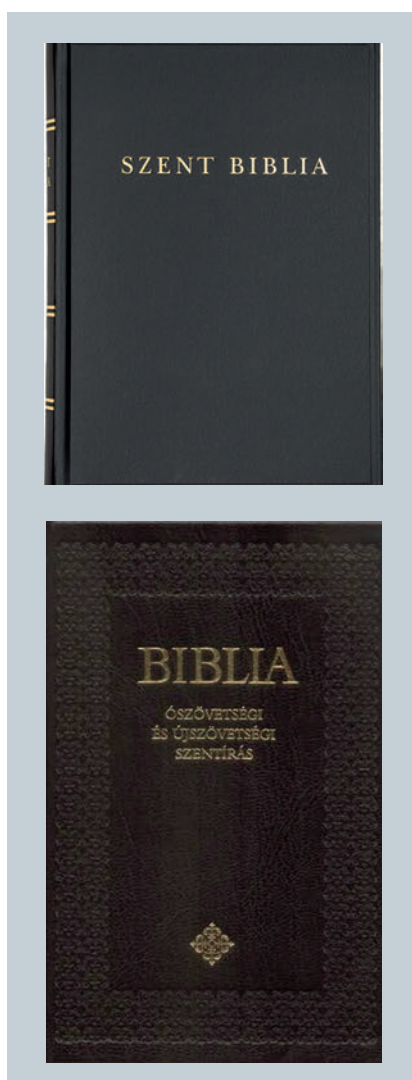
A Biblia és énekeskönyvek címének, zsoltárköltőnk nevének változatairól

Fekete Csaba

Tapasztaljuk, hogy nem mindig a nyomtatásban megjelent címmel szokás utalni vagy hivatkozni az elérhető és ismételten megjelentetett művekre. Az is felsorakozik emellé, hogy lehet hibás az elterjedt vagy rövidített megnevezés, egyben hiányos. Ráadásul a korábbi századok szerzőinek névalakja sem egységesen jelenik meg, nem mindig azt veszi tekintetbe a megszokás, és időnként a tudományos szabályozás sem, hogy egykor maga a szerző hogyan írta nevét. Ezekkel a gondokkal foglalkozik a következő vázlatos áttekintés.

Hogyan nevezzük?

Az 1975-ös magyar fordítás harmadik, egyben másodszor is revideált változatát 2014-ben adta ki a Magyar Bibliatársulat. Ezt pontosan előtárja a címlap. A verzó még további

tájékoztatót közöl. Ennek ellenére nem ritka a pontatlan vagy hibás említés, utalás. Ezen nincs mit csodálkoznunk, az olvasók vagy használók többségének ritkán szükséges a bibliográfiai pontosság. Azonban okozhatnak félreértést, állandósulhatnak a mindennapokban és a közéletben terjedő elnevezések, mintegy ragadványnevek. Egyetlen szó ma az említett kiadás főcíme: *Biblia*. Nem *Szent Biblia*. A korábbi kiadások hosszabb, barokkos címétől eltérően az alcím is rövid 1975 óta: *Istennek az Ószövetségben és az Újszövetségben adott kijelentése*. Két formátumban készült (8° és 4°), a kettő teljesen azonos, lapszámra is. Szintén kétségtelen a címlap szerint, hogy nem csak reformátusoknak készült, és a fordítók sem csak reformátusok voltak. Nem hiányzik a fordító testület

hivatalos megnevezése sem, hosszabb a címnél: *Magyar nyelvre fordította a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Szakbizottsága*. A kiadó a Magyar Bibliatársulat. Nem hazánkban nyomtatták. *Nyomtatta és kötötte: Royal Jongbloed, Heerenveen, Hollandia*. Ez mind pontos, de nem (elégg) rövid.

Egykor, az óprotestáns időben nem a mai értelemben volt ökumenikus kérdés hazánkban az összetartozás vagy elkülönülés. Szervezetileg nem vált még külön a protestánsok lutheri és kálvini ága a reformáció századában, ez tükröződik abban is, hogy az énekeskönyvek is hasonló típust képviseltek,

és átvették egymás énekeit. Heltai Gáspár (1510?–1574?) és társainak bibliafordításából (1561–1565) három kötet jelent meg (RMNy 172., RMNy 186., RMNy 1562.). Azonban nem nyerhetett általános elfogadottságot, többé egyik kötet sem jelent meg, de ma már van *facsimile* kiadása. A protestánsok két ágának elkülönülése csak a XVII–XVIII. század folyamán körvonalazódott. Luther követői között az ágostai hitvallású ortodoxia saját Bibliát is akart volna, természetesen a Vizsolyi Bibliától elszakadó változatot. A Szenicei Bárány György-féle (1682–1757) *Laubáni Biblia* egyszer jelent meg (1758). Többször ez sem látott napvilágot, mert nem

sikerült felülmúlnia vagy kiszorítania Károlyi Gáspár és társai alkotását. Napjainkban bizonyonnyal nem szolgált sem a fordítók, sem a kiadó öröme, hogy a revideált fordítás elnevezéseként kezdett elterjedni a nyolcvanas évek táján, hogy Ufó. A korabeli mindennapokban akkortájt sok olyan elnevezés volt forgalomban, mint házias kiszerelésű, modern kiadású, teljes kiőrlésű stb. Ma a revideált 3. kiadás előszava így kezdődik: *Az új fordítású Biblia megjelenése 1975-ben [...], 7–8. lap*. Aláírása: *A Magyar Bibliatársulat Szöveggondozó Bizottsága*. Igen sok olyan lerövidítő megnevezés van a diáknyelvben, mint matek, töri stb. Könnyen lehet, hogy ebben

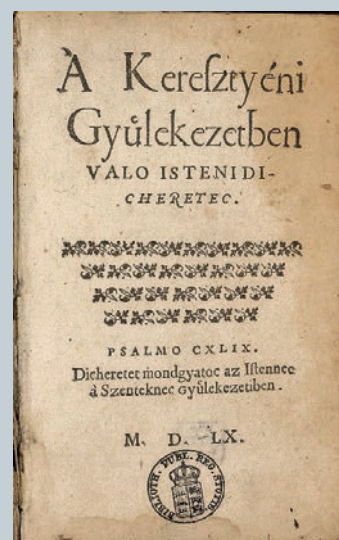
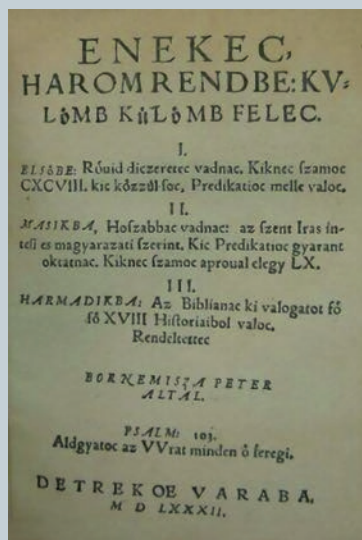
a környezetben lett divatszó az Ufó, tovább fejlődve ebből Rufó is származhat. Nem nehéz azonosítanunk, ha kell, hogy melyik változatról van szó, revideálatlanról vagy revideáltról, és melyik revízióról; ha valaki például 1978-as vagy 2003-as évszámmal hivatkozik. Már most is felbukkant azonban ilyen feloldása a Rúf-nak, a Revideált új fordításnak: *Református Új Fordítás*. Ennek kétszeres az eltérése a kívánattól. Csak a cím első szava nagybetűs, ha nem intézményt jelölünk; angol szokás, hogy címben minden szót nagybetűzünk, nálunk nem volt ilyen szabály; ellenben folyóiratok címét mi is nagybetűzzük, például *Irodalom-*

történeti Közlemények, Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. Nincs, nem volna nehéz dolga az olvasónak, használnak, ha pontos adatra van szüksége, mert a 2014-es kiadás további adatot is közöl a címlap verzóján: *Biblia. Revideált új fordítás (RÚF 2014)*. Még ennél is pontosabb azonosítást szolgál ugyanitt a Copyright: © Magyar Bibliatársulat. 1975. 1990. 2014. Rögzíti tehát az új verzió és a két revíziója első megjelenésének évszámát. Talán valamit még az is segít, ha vagy ugyanitt, vagy az előszóban és a címlap verzóján a szakbizottság és a kiadó a jövőben kéri a bibliaolvasókat, hogy a közölt rövidítést használják, és ne változtassák meg a *revideált* megjelölést.

Vélhetően még hasznosabb, ha több hetilapban, periodikában, kiadványban emlékeztetjük erre a bibliaolvasókat. Például az évente megjelenő *Bibliaolvasó kalauz* előszavában.

Énekeskönyv... De melyik?

Új református énekeskönyv jelent meg 2021-ben. Pontosított címével, hivatkozásokkal és egyes elnevezésekkel foglalkozik a következő néhány megjegyzés. Személynévhez legkönnyebb kötni valamilyen kiadványt. Méltó is hazai protestáns és református énekeskönyveinket szerkesztőjük és kiadójuk nevével emlegetnünk.

Ilyen nagy nevek például Huszár Gál (1560., RMNy 160.); Újfalvi Imre (1602., RMNy 886.) vagy Bornemisza Péter (1582., RMNy 513.). Átragadt a névhez kötés szokása többek között Gönci György (1590) tiszántúli szuperintendens énekeskönyvére is, holott ő valószínűleg csak az előszót írta, a kiadást jóváhagyta, de nem rendelte el használatát. Nem tudhatjuk, hogy a kötet szerkesztésében közreműködött-e, erre nem maradt bizonyítékunk azon túl, hogy egyik mondata az előszóban esetleg nem a kerületi prédikátorok testületi hozzájárulását jelenti, hanem saját maga tevékenységét, tehát hogy *egynéhány úy dicsíretekkal ez könyvet meg öregbítettük, az előbbieket peniglen az mennyire lehet meg corrigáltuk.* (RMNy 1107., *3v.).

Az elhallgatott szerkesztő, sajtó alá rendező és kiadó miatt egyes konvolutumok csupán a megjelenés helye és évszáma szerint ismertek, mint például Lőcse, 1635 (RMNy 1628.). Borsa Gedeon (1923–2022) bibliográfus és irodalomtörténész elnevezése a konvolutum, a kolligátumtól való elkülönítés érdekében. 1) A konvolutum

összetartozó, állandó részeket (csatolmányokat, függelékeket) tartalmaz, többnyire külön címlappal. 2) A kolligátum össze nem tartozó, önálló nyomtatványok alkotta kötet; akkor is, ha a műveket esetleg alkalmilag együtt nyomtatták. Dallamok nélkül, az imént említett lőcsei énekeskönyv második részeként látott nap-

világot először magyar földön Szenci Molnár Albert 150 zsolttára. Konvolutumként. Többféle utalás vagy hivatkozás bukkanhat föl az 2021-ben megjelent református énekeskönyvünkre, mert nem mindenki hivatkozik szabványosan, és nem is használ kézikönyveket. Legújabbban a MKSz lapjain is megjelent

az URÉ rövidítés, holott az énekeskönyv ezt nem használja, sem a feloldásaként ezt: *Új Református Énekeskönyv*. Ezt olvassuk a több változatlan lenyomatban és két formátumban kapható énekeskönyv címlapján: *Református énekeskönyv*, tehát új minősítés nélkül. A szerkesztménybe külön beletett lapon olvasható konkordancia eddigi, azaz 1948-as énekeskönyvünk énekszámával, kiadásának megjelölése: RÉ48, az új szerkesztményé: RÉ21. Tehát itt sincs új minősítés. *Bibliaolvasó kalauzunkban* a jelölés ugyanez.

A címek szóvátett nagybetűzése nem ritka sem a közegyházi szokásban, sem a szakirodalmi közleményekben, kézikönyvekben. Például *Cantus Catholici* vagy *Zöngedező Mennyei Kar*. A cím szavainak (vagy a röviden való megnevezésének) minden szavát nagybetűvel kellene írunk? Tapasztalnom kellett olyat, hogy a szerkesztő *Piskárkosi Szilágyi Sámuel* nevét sajtóhibás kézikönyvet (Szinnyeit) követve átjavította *Piskárosira*. Másik szerkesztő pedig valamilyen meggondolásból jegyzeteimben a hivatkozott folyóiratok címét közölte kisbetűsen, ezeket talán

könyvcímnek vélte. Ismét más alkalommal könyv címére hivatkoztam, *keresztény* szót tartalmazott. *Keresztény* jelent meg, mert a szerkesztő csak ezt fogadta el, az eredetét nem.

A megszokásban aztán keveredhet ez a gyakorlat valamely általánosan elterjedt megnevezéssel. Például: *Öreg Debreceni Énekeskönyv*. Ilyen címmel soha nem jelent meg református énekeskönyv. Sem Debrecenben, sem máshol. Nem szólva arról, hogy szinte teljesen ismeretlen napjainkban, hogy nem 'régí' az öreg jelentése, hanem 'vaskos, testes'. Ez a 12° formátumban nyomtatott kötet általános vastagsága miatt volt indokolt. Nem finomabb, úgynevezett írópapírra nyomtatták, hanem átlagos merített papírra; ha pedig a könyvkötő ezt bélelt táblájú, díszes bőrkötéssel látta el, még vaskosabb volt formátumához mérten. Azonos anyagú, sorrendű és szerkezetű lenyomatai megjelentek két-három évenként Debrecenben 1723 és 1817 között. Szokás még ugyanennek az énekeskönyvnek a 4° formátumú kiadását 1788-as évszámhoz kapcsolni, holott ez az évszám csupán a dicséretnek korábban

hiányzó dallamának beiktatási éve. Ráadásul továbbra is nyomtattak olyan változatot, amelyben nem voltak dallamok, csak dallamutalások.

Szenci? Szenczi?

Történetietlen volna mellőznünk, hogyan írta nevét maga zsoltárköltőnk. Azaz, hogy mit olvasunk a legelső kiadáson, a *Psalterium Ungaricum* (1607., RMNy 962.) címlapján. Közvetlenül ezutáni kiadások ugyancsak intenek, ezek a Hanaui Biblia (1608., RMNy 971.), valamint az Oppenheimi Biblia (1612., RMNy 1037.) mellett megjelent, vele konvolutumként egybekötött 150 genfi zsoltár címlapján. Ezek mellé sorakozik a hazai első nyomtatás címlapja (1635., RMNy 962.). Gyülekezeti énekeskönyv alkotórészeként. Szintén nemlétezőnek tekintette a hagyományos nézet a XIX. század óta, hogy zsoltárköltőnk soha nem írta magyarul vagy latinul családi nevét, születőhelyét sem, Szenczi alakban. Tagadhatatlan, hogy a zsoltárok első kiadásának címlapján *Szenci* olvasható, illetve az is, hogy *Franciai nótáknac és verseknec módgyokra*. Dedikációja végén így írta nevét hazánkfia: *Albertus*

Molnár Szenciensis. Tehát a [cz] kettősbetűt (kétjegyű betűt) más hangértékben használta zsoltárköltőnk, mint ahogyan a mai Szenczi változatban van, mert helyesírási szokása eltért a későbbitől és részben több egykorú nyomdai megszokástól. Nem csak saját neve ilyen, egymás után sorakoznak az olyan szóalakok zsoltáraiban, mint például *bölcz, czak, czeléd, czont, czuda, czuk, czügged, diczéret, diczekedel, düczőség, feczeg, gyümölcz, kicziny, tarcz meg* stb. Nevekben úgyszintén, mint *Kálmánczehi, Mohácz* stb. Ezzel összhangban a [c] hangot is másként jelölte, például *hertzeg, étzaka, megtettzik, páltza, praedikátzió, tzikkel* stb. P. Vásárhelyi Judit szintén a *Szenci* névalakot fogadta el, és mellette érvelt, mint általában a bibliográfusok és az irodalmárok a nyelvészekkel szemben. Családi nevét zsoltárköltőnk tehát nem írta soha *Szentzi* alakban, még kevésbé *Szenczi* alakban. Néhány évtizeddel később részben mégsem az eredeti vált szokásossá, de akkoriban még nem létezett sem akadémiai helyesírás, sem nemzeti bibliográfia. Kassán 1622-ben megjelent ágendája címlapján (RMNy

1263.) Alvinci Péter a maga nevét szintén nem a később elterjedt *Alvinczi* alakban nyomtatta. Czanaki Máté alakban szedte Heltai Gáspár utódainak nyomdája is a szerző nevét 1634-ben (RMNy 1586.). Tehát nála és utódainál is más hangot jelölt a [cz]. Lőcsén 1635-ben hasonlóan az van a címlapon, hogy *Franciai Nótáknak és verseknek módgyokra*. Ugyanakkor az énekeskönyv többi alkotórészének keletkezési helyére így utal: *Debrecenben*. A XVII. század végén Tótfalusi Kis Miklós a Bibliával együtt (1686., RMK I. 1345.) és az egymagában kiadott zsoltár (1686., RMK I. 1346.) címlapjára *Szentzi* nevet nyomtatott, valamint *Franciai* nótákat. Kisvártatva változott aztán ez a szokás is, 1701-ben a zsoltár címlapján Tótfalusi kiadásában is *Franciai* és *Szenczi* látható. Ez továbbra sem volt kivétel nélküli, mert többek között például a Kőszegen megjelent egyik Újszövetség + Zsoltárok könyvén (korábbi mintát követve) 1846-ban is *Franciai* és *Szentzi* olvasható. Ugyanitt a prózazsoltárok előtt nincs külön címlap, az előfejen végig *'Soltár könyve* olvasható. Lássuk még a későbbi kiadá-

sok néhány példáját, hogyan alakult egyidejűleg és később a szerzői név írása! Úgy látszik, a legkésőbb kialakult változathoz kell(ene) ragaszkodnunk. Ezt pártolja, és közli az MTA helyesírási szótárának 12. kiadása.

A névalak vegyülése már a XVII. század vége felé általános volt. De a XIX. század elején még mindig nem *Szenczi* számított kizárólagosnak. A hagyománnyal sokban szakító Benedek-féle énekeskönyv (1806) létrejöttét és munkálatait Benedek Mihály (1748–1821) tiszántúli szuperintendens szervezte, és előszót írt hozzá névtelenül. Az énekeskönyv zsoltárainak címlapja hasonlóan *Szentzi* és *Franciai* szóalakot közölt. Az átalakuló, de távolról sem egységes helyesírásra mutatnak a néhány évenként Debrecenben és Pesten megjelenő utánnyomásokban az ilyen szóalakok, mint *botsát, tsak, tsufo, ditsér, ditső, tsuda, motskol, tsapás* stb. Emellett sorakozik *ortza, tzimbalom, tzitera, cádentzi-ákon, tornázt, tzethal, lántz, Helvétziai* stb. Ugyanakkor felbukkan a latin privilégiumban az is, hogy *Debreczinensis*. Körülbelül a XIX. század derekán, Kazinczy korától válik

szinte kizárólagossá a *Szenczi* névalak, nagyjából 1920 tájáig. Fel-feltűnik azóta is. Egyébként zsoltárköltőnk tájszólásának már előbb említett jellegzetes példái, ö-zése, –ít helyett –ét stb. már Tótfalusi kiadásában jórészt eltűntek, később sohasem tértek vissza. Lássunk itt néhány példát az ezutáni vegyes állapotról. Az 1621-ben megjelent Baltazár-féle énekeskönyvet Baltazár Dezső (1871–1936) Tiszántúl püspöke, zsinati elnök, két munkatársával rendezte sajtó alá, mikor a zsinat elutasította az 1870-

es évektől folyó munkálatok eredményét, próbafüzeteket és két próbakiadást. Az akkori politikai helyzetben nem vette át ezt a szerkesztményt sem Felvidék, sem Erdély; azaz náluk nem volt kötelező használatban. Nem vehették át az amerikai magyarok sem a kapcsolatok megszakadása miatt. Királyhágómellék ellenben átvette, de változtatásokkal. Ez az énekeskönyv a tartalomjegyzékben és a szerzők névsorában egyaránt *Szenci* névalakot használ, ezt írja a zsoltárokról: *Magyar versekbe Szenci Molnár Albert*

foglalta. A megjelenési hely sem *Debrecen* többé, hanem *Debrecen*. Ellenben a Csomasz Tóth Kálmán (1902–1988) és a zsinati szerkesztőbizottság 1948-ban ismét *Szenczi* névalakot választ. Aztán mégis, ennek az énekeskönyvnek a későbbi kiadásai közül például az úgynevezett dőltbetűs (a röviden éneklendő nyolcad-hangokhoz tartozó szótagot dőlt betűvel közlő) énekeskönyvben (1977) ismét *Szenci* használatos. Közli a címlap verzője: a röviden éneklendő szótagokat *dőlt* betűvel szedettük. Címe változatlan. Nem aratott sikert, többé nem jelent meg. *Szenci* névalakot olvasunk a nagyalakú (4°) kiadásban (2003) is. Ellenben *Szenczi* van evangélikus testvéreink énekeskönyvében (1982). Napjainkig számos utánnyomása jelent meg, például 1993-ban a hetedik. Azonban a gyéleká (azaz GyLK) *Kiegészítő kötet a hivatalos énekeskönyvhöz* 2007-ben már *Szenci* névalakot fogadott el. Bibliográfiai kézikönyveinkben és könyvészeti folyóiratokban, tanulmányokban is *Szenci* névalakkal találkozunk. *Szenci* névalakot tartalmaz a 16-17. hazai szerzők lexikona (Wix 2007). Ez az irodalmárok és bibliográfusok

általánosan elfogadott vélekedése, talán nem ismeretes szélesebb körben, vagy inkább megfeneklik valamilyen meggyőződés miatt. Tudniillik a bemutatott példák ellenére irányadó helyesírási kézikönyvünk 12. kiadása így közli zsoltárköltőnk nevét: *Szenczi Molnár Albert*. Egyedül az övét. Például Alvinci nevét sem írja elő cz-vel,

egységes irányt követve. Kijelölődik ebből, hogy a XIX. századi íratlan hagyomány egyoldalú őrzéséhez bizonynyal kellett valamelyik akadémikusunk azóta sem elévült tekintélye. Akaratlanul rámutat erre C. Vladár Zsuzsa álláspontja. Szerinte zsoltárköltőnk úgy nevezi meg születési helyét, hogy Szentz, ezért „nem lehet sem a Szenczi, sem a Szen-

ci formánál Molnár Albert saját írásmódjára hivatkozni” (2004: 15–16). Nem említi azt a lehetőséget, hogy a korábban használt Szentzi névváltozat is lehetne hagyományos, mert a Szenczi névalaknál korábban volt használatban. Lehetne éppen úgy, mint az, hogy mai napig úgy mondják helyben, hogy *Szönc*. Mégsem kívánta senki eddig a névalakok mérkőzésében, hogy mindannyian írjuk így. Zsoltárköltőnk a Szenczi névalakot egyáltalán nem használta. Ezért Klaniczay Tibor a Szenci névalakot javasolta (1997). Mégis másként dönt, érve kétrétű. „Magam a nyelvészeti hagyományt, továbbá az érvényes helyesírási szabályzatot követve a cz-s írásmódot tartottam meg”. További meddő vitatás helyett tekintsünk szét! Kínálkozó példa a *christianus* magyar megfelelője. Pázmány Péter mindig keresztyént írt. Aztán a korábbi vagy eredeti alak a XVIII. századtól felekezeti elkülönülésnek esett áldozatul. Reformátusok által, minden hivatalos előírás nélkül, máig csak keresztyén használatos. Bibliában, énekeskönyvben, törvényekben. A többi protestáns felekezetnél ez másként van. Például

a hazai evangélikusok az utóbbi időben áttértek a keresztyén használatára. 1982-ben még énekeskönyvük címlapján *Magyarországi Evangélikus Keresztyén Egyház* név jelent meg. Helyesírási szótárunk legutóbbi kiadása az ebből fakadó gondot megoldja, mégpedig megengedőleg:

keresztyén (*protestáns szóhasználatban*) és keresztyén. Hasonlóképpen lehetne ilyen megengedő a helyesírási szótár zsoltárköltőnk nevével. Nem felróni, tilalmazni kellene, ha vannak, akik ezután is ragaszkodnak a legkésőbb kialakult, illetve a XIX. században már szin-

te kizárólagos szóalakhoz, de egyedül helyesnek sem kellene elfogadtatni, mert távolról sem történetietlen vagy tudománytalan zsoltárköltőnk nevét eredeti alakjában, vagy pedig két alakban feltüntetnünk: Szenci és Szenczi Molnár Albert. ●

Hivatkozott irodalom

- Biblia 1758: *A' mi Urunk Jesus Kristusnak Új Testamentoma most görög nyelvből ujonnan Magyarra fordítottatott ... magyarázatokkal és jegyzésekkel, azon kívül minden könyv és Levél eleibe tétetett hasznos út-mutatásokkal...* N. Schill, Lauban, 1754 [— Jauer, 1758].
- Biblia 1975: *Biblia. Istennek az Ószövetségben és az Újszövetségben adott kijelentése*. Budapest.
- Csepregi Zoltán 1996: A „Laubani Biblia” hamis impresszuma. *Magyar Könyvszemle* 112. évf. 3. sz. 376–382.
- Énekeskönyv 1806: *Közönséges isteni tiszteletre rendeltetett énekes könyv, mely [...] magában foglal [...] a helvétziai választélt követő négy superintendentzia által jóváhagyott énekeket [...]* Debreczenbenn [...]. Száznál is több kiadása jelent meg.
- Énekeskönyv 1921: *Énekeskönyv magyar reformátusok használatára. A Zsinat által kötelező használatra megállapított kiadás*.
- Énekeskönyv 1977: *Énekeskönyv magyar reformátusok használatára*. Egyetemi Nyomda, Budapest.
- Énekeskönyv 1982: *Evangélikus énekeskönyv. A Magyarországi Evangélikus Keresztyén Egyház énekeskönyve*. Budapest.
- Énekeskönyv 2003: *Énekeskönyv magyar reformátusok használatára*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- Helyesírás 2015: *A magyar helyesírás szabályai*. 12. kiad. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kalauz 2023: *Bibliolvasó kalauz a 2024 évre*. Kálvin kiadó, Budapest.
- Liturgia 2007: *Evangélikus istentisztelet. Gyülekezeti liturgikus könyv*. Budapest.
- P. Vásárhelyi Judit 2024: *A Szenci Molnár Albert kutatás jelenlegi állása. Eredmények és feladatok*. Előadás. Partikula-konferencia, Debrecen.
- RMK I.: Szabó Károly: *Az 1531–1711. megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve*. Régi magyar könyvtár I. MTA, Budapest, 1879.
- RMNy: *Régi magyarországi nyomtatványok I–V*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1971, 1983, 2000, 2012, 2023.
- Szenczi 2004: *Novae Grammaticae libri duo. Új magyar grammatika két könyvben*. [Hasonmással]. Ford. C. Vladár Zsuzsa. A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 222. Budapest.
- Újszövetség 1846: *Új Testamentom [...] és a' 'Soltárok könyve*. Reichard Károly' 's fiai' betűivel, Kőszeg.
- Wix Györgyné 2007: *Régi magyarországi szerzők I. A kezdetektől 1701-ig*. P. Vásárhelyi Judit (szerk.) OSzK. Budapest.

Pedagógiai és nyelvészeti érdeklődéssel hallgatni a dohányföldekről

Az egri egyetem magyar szakos hallgatóinak nyelvjárásgyűjtése Csesztvén

Vass Gergely

Képzeliük el, hogy a magyarlakta területek legkülönbözőbb pontjairól – Kárpátaljától és Erdélytől Muravidékig, Felvidéktől egészen a Vajdaságig mindenhol – összegyűlnék a pálinkakedvelők, hogy megkóstolják a meszsi gyümölcsfák cefréjéből kinyert lélekerősítőt. Lelki szemeink előtt aligha jelenik meg a nagyokat kortyoló és egészséggel nevető társaságban olyan fordítói vagy értelmezői feladatot betöltő résztvevő, aki az Erdélyi Pálinka Lovagrend képviselőjének beszédét plántálná át más formába, hogy az min-

denki számára érthető legyen. Távoli rokonaink és barátaink meglátogatásakor tapasztalhatjuk, hogy az ő nyelvhasználatuk bizonyos szempontokból eltér az általunk megszokottól, a *kenderből kendőr* lesz, a *kukoricából tengeri* vagy *törökbúza*, ami egyik helyen pedig *pata* (szlavóniai adat), az másutt *réce*. Ezek a hangtani és szóhasználati különbségek nem annyira radikálisak, hogy ne értenénk meg egymást egy pálinka mellett, így pedig meglepve, mosolyogva tekintünk azokra az esetekre, amikor egy új-zélandi születésű brit politikus nem érti a parlamentben skót kollégájának kérdését,

vagy amikor nehezen érthető kiejtése miatt válik világszerte ismertté az interneten két ír beszélő.

A számunkra idegen nyelvhasználatra könnyen felfigyelünk, szinte kuriózumnak találhatjuk a hangkészletbeli és szóhasználati kapcsolatos különbségeket. Különös érdeklődéssel fordulnak a nyelvjárások jelenségei felé a nyelvvel professzionálisan foglalkozó szakemberek, a nyelvészek, illetve a nyelvtanárok is. Ilyen dialektológiai érdeklődés vezérelte az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem magyartanár szakos hallgatóit és oktatóit, amikor

a Nógrád vármegyei Csesztvére látogattak.

A Balassagyarmattól néhány kilométerrel délre fekvő apró falu régre visszamenő múlttal és gazdag kulturális örökséggel büszkélkedhet. Csesztve monográfusa, Kálnay Nándor (1842–1911) valószínűsíti, hogy a község már a honfoglalás előtt is létezhetett, a helyi római katolikus

templom eredeti építésének évéről pedig az annak homlokzati kövébe vésett, 1212-es évszám árulkodik (Kálnay 2004). Érdekesség az egrőlátogatók számára, hogy a város egykori segédpüspöke, Palánki Ferenc is ebben a faluban nőtt fel, illetve a templomban annak 800 éves évfordulóján ő tartott szentmisét dr. Stella Leontin kanonok, plébános

úrral. Csesztve otthont adott a magyar irodalom egyik kiemelkedő személyiségének, Madách Imrének és családjának is. 1844-ben született meg az elhatározás, hogy Madách Csesztvére költözzék, a leánykérés és házasság előtt álló táblabíró egészsége érdekében hozta meg a döntést édesanyja, Majthényi Anna. Két évvel később az akkor

Palóc táj, Csesztve

Tagjaink figyelmébe!

Az éves tagdíj befizethető átutalással a 11705008-20132015 számú OTP számlánkra vagy személyesen szövetségünk bármelyik hivatalos rendezvényén.
Honlapunk elérhetősége: www.anyanyelvapolo.hu

Egy lap kézbe véve az igazi!

Kedves Olvasónk!
Lapunk előfizethető bármely magyarországi postahivatalban.
Lapunkat az Anyanyelvpolitika Szövetségének díjfizető tagjai ajándékba kapják.
Ajándékozza meg ismerőseit és magát anyanyelvünk lapozható élményével!

23 éves költő Nógrád vármegye katonai főbiztosa lett, és igen nagy presztízssre tett szert politikai, közéleti munkásságával (Madách csesztvei éveiről I. Radó 1990: 68–83; Andor 2006: 66–120). A falu temetőjében ma számos sírhely őrzi a Madách-nemzedékek tagjainak emlékét, a családi kúria pedig múzeumként működik. Csesztve szellemi gazdagságának köszönhetően a hallgatók az irodalom, a nyelvészet és a néprajz területén egyaránt sok új élményre, ismeretre tehettek itt szert. A Madách Imre Emlékmúzeumban a szerző életét és képzőművészeti alkotásait is bemutató tárlatot tekintettük meg, melynek központjában természetesen *Az ember tragédiája* köré rendeződött interaktív kiállítás foglalt helyet. A falut és annak történetét felfedezve csoportunk ellátogatott a helyi római katolikus templomba, illetve késő délután a település határában álló kilátóba is felgyalogoltunk, ahonnan a lemenő nap aranyos világában tárult eléink a Palócföld hullámozó domborzata. A hallgatók nyelvészeti érdeklődését kielégítő program a nyelvjárásgyűj-

tés volt. A helyi nyelvjárást szemléltető beszélgetés alatt a falu vendégszeretétét Kalmár Attila polgármester közvetítette a csoportunk felé, akinek köszönhetően gasztronómiai élményekkel is gazdagodtunk, jellegzetes palóc ételekkel (palóclevessel, pampuskával, túrós lepénnyel) és finom pálinkával fogadtak minket. A csoport három helybéli idős lakossal társalgott, hallgattunk tőlük saját életükből merített epizódokat, meséket, népdalokat és imádságokat is. A beszélgetés kezdete előtt már mindenki hegyezte a fülét, és előkészítette telefonját, hogy azzal rögzítse a beszélgetést. Ekkor következett a valódi nyelvjárásgyűjtés. Ez a nyelvészet egy módszere, olyan adatok felvételére hivatott, melyek valós képet szolgáltatnak a vizsgált beszélők nyelvhasználatáról. Ezek felvétele és elemző vizsgálata alkotja a dialektológia – azaz a nyelvjárás-kutatás – vázát, az eredmények pedig hasznosíthatók a nyelvjárások pontos elhatárolásában, jellemzőinek meghatározásában. Az alábbiakban a módszer néhány alapvetését Menyhárt József (2015: 19–31) munkája

alapján mutatom be saját példánkon. A kutató viselkedésétől függően a gyűjtés lehet *aktív* vagy *passzív* – csoportunk esetében *aktív gyűjtésről* beszélhetünk, mert adatközlőink felé sok kérdéssel fordultunk, ezekkel irányíthattuk a beszélgetés témáját. Ezeknek viszont csak egy hányada kérdezett rá szavakra, azok jelentésére, kérdéseink oroszlánrésze a *passzív gyűjtés* szellemében az adatközlők és a falu életére, történelmére vonatkozott – így számos tájszó autentikusan jelenhetett meg a párbeszédben. A beszélgetés tehát *kötetlen gyűjtési témákat* érintett. A módszer fontos része az elhangzottak *rögzítése*, ma már aligha lehet indokolt ezt kézírással vagy gépeléssel végezni, hiszen zsebünkben lapulnak a hangrögzítés céljára kiválóan használható eszközök. Ezek a felvételek azonban nem olyanok, mint a szilveszteri tűzijátékok felvételei – ezekhez valóban visszatérünk később. A hanganyagot át kell alakítanunk olvasható formátumba, mivel azonban a nyelvészeti kíváncsiságunk nemcsak a szavak és a morfémák, de a hangok szintjét is érinti, így szükségünk van

Palóc hímzés

Madách Imre bronzszobra

egy olyan írásrendszerre, amely alkalmas a hangok közötti különbségek pontos jelölésére. Megoldásként általában a latin betűket diakritikus jelekkel (azaz a karakterek alá vagy felé tett pontokkal, vesszőkkel és egyéb mellékjelekkel) ellátva használjuk, de idegen szimbólumok és egyéb megoldások is előfordulnak: $\bar{a}$, $\ddot{a}$, η , α , stb. A nyelvjárás-gyűjtés eredményei érdekes tudományos beszélgetésekhez vezetnek: nyelvtörténeti szempontból a nyelv változásáról tehetünk megállapításokat, a nyelvjárások témaköre azonban rengeteg módon képes a társadalomtudományok irányába nyitni, és összefüggéseket láttatni ezáltal.

Az adatközlőkként szolgáló beszélőket hallgatva autentikus forrással találkoztak az ifjú tanárjelöltek, a sajátjuktól eltérő hangkészletben számos nyelvjárási jellemzőt figyeltek meg, és számukra addig ismeretlen szavakkal gazdagodtak. Például hallottak olyan beszédhangokat, mint az ajakkerekítés nélküli $\bar{a}$, a köznyelvi $\bar{a}$ -tól eltérő ajakkerekítéses $\bar{a}$, a zárt $\ddot{e}$, melyek a palóc beszélők hangkészletére

A csesztvei templom. Fotók: Vass Gergely

leginkább jellemzők (l. Kiss 2003: 282–287), a hallgatók nyelvészeti tanulmányaikat hasznosítva ezeket könnyen felismerték. A népi kultúrához kapcsolódva olyan kifejezésekkel ismerkedhettek meg, mint a *dohányfüző tű* vagy a liba *megkobzása*, kevesen ismerték azelőtt a *zsúp*,

a *szakácska* és a *posztonka* szavakat. Az egyik adatközlő a felkérésnek megörülve megtisztelte csoportunkat azzal, hogy népi viseletben jelent meg előttünk. Ennek darabjait kérésünkre be is mutatta, a fotón is látható a díszes *fekető* (fejkötő), a nyak köré fonódó *fojtóka* és fehér

galárizs (hamisgyöngy), fodros inge pedig színes, díszekkel ékes.¹ Beszélgetésünk végére nemcsak néprajz, de helyismeret szempontjából is okosabbak lettünk. Megtuttuk például, hogyan égett le egykor a Madách-kúria mögött álló dohányospajta szalmateteje, a helyi patak

1 A palóc népi viseletről és jellemző megjelenéséről l. Manga János munkájának vonatkozó részeit (1979: 104–139).

nevére rákérdezve pedig két választ is kaptunk: *pátáknák híják csak* – Nincs rendesebb neve? – *Árok!*

A gyűjtést követően a hallgatók oktatóik segítségével nemcsak elemezték a beszélgetésen készült felvételeket, hanem számos néprajzi és szociológiai kérdéssel is foglalkoztak, hiszen a szociolingvisztika – a társasnyelvészet – a társadalomtudományok érdeklődésével vizsgálja a nyelvi jelenségek hatásait és problémaköreit is. A városokban mára ritkábban vannak jelen a köznyelvtől erősen eltérő nyelvjárások, azoktól eltávolodva viszont egyre jellemzőbbé válnak – akkor Eger lényegében elpalóctalanodott? Ha minden

nyelvjárást egyenértékűnek tekintünk, akkor miért nem az „ízesen beszélő” nógrádi Bözsi néni mondja be este a híreket a tévében? Bár itt a szatíráíró tollát forgatva kérdezem ezeket, a tanárszakos hallgatóink számára komoly pedagógiai vonatkozású kérdéseket is érint a téma: például milyen anyanyelvi nevelést kell gyakorolni a közoktatásban, hogy elkerüljük a tanulók körében a lingvicizmust, a nyelvi alapú (általában negatív) megkülönböztetést? Ma az anyanyelvpedagógia pozitív attitűddel fordul a nyelvjárások oktatása felé, igyekszik ösztönözni a szociológiai szemlélet iskolai megjelenítését (l. Parapatics 2011), a Csesztvén szerzett tapasztalatok pedig

hallgatóink módszertani repertoárját is bővítették, hiszen a nyelvjárásgyűjtés pedagógiai módszerként is alkalmazható például projektorientált oktatás keretein belül (Antalné 2003).

Új élményekkel, örök emlékekkel gazdagodva tértünk vissza Egerbe, a hallgatói körökben a szakmai program nyoma sokáig megmarad, részleteire pedig hónapokkal később is örömmel emlékszünk vissza. A gyűjtésen készített felvételek később színesebbé tették a hallgatók nyelvészeti tanulmányait a félév dialektológiai kurzusain, a szakmai beszélgetések hozzájárultak nyelvi attitűdjük és szakmai tudásuk fejlesztéséhez. ●

Hivatkozott irodalom

- Andor Csaba 2007: *A siker éve: 1861. Madách élete*. Második (javított) kiadás. Madách Irodalmi Társaság, Budapest.
- Antalné Szabó Ágnes 2003: Az anyanyelvi nevelés új stratégiái. *Magyar Nyelvőr* 127. 407–427.
- Kálnay Nándor 2004: *Csesztve község története és leírása*. Harmadik kiadás. Madách Irodalmi Társaság, Csesztve–Budapest.
- Kiss Jenő (szerk.) 2003: *Magyar dialektológia*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Manga János 1979: *Palócföld*. Gondolat, Budapest.
- Menyhárt József 2015: *Kutatómódszertan. Elmélet, gyakorlat, tanulmányok. Oktatási segédlet*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra.
- Parapatics Andrea 2011: Pozitívan a nyelvjárásokról – az iskolában is. *Anyanyelv-pedagógia*, IV. évf. 4. sz. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=347> (Letöltés: 2025. január 9.)
- Radó György 1990: *Így élt Madách Imre*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest.

Drámaíró és anyanyelv Beszélgetés Szakonyi Károllyal

Borbély László

Szakonyi Károly Kosuth-díjas író, a nemzet művésze. Alkotói állása alig változott bemutatkozó művei a *Középpütt vannak a felhők* (1961), a *Túl a városon* (1964), az *Életem, Zsóka* (1964) megjelenése óta. Regényei, hangjátékai, drámái és televíziós munkáinak aktualitása, különösen a szinte állandóan felújított *Adáshibáé* (1970) azért sem évül el, mert nemcsak kivételes érzéke van esendőségünk, hibáink, bűneink észrevételéhez, hanem meg is tudja írni azokat. Mondanivalóját még őszintébbé teszi, hogy néha egy-egy dialógusa felkelti a gyanút: nemcsak közről ismeri, hanem személyesen is megélte azt a drámát, amiről hőseit beszélteti.

B. L.: Művészeti és irodalomszervezői tevékenysége mellett a nyelvművelésnek is elkötelezett híve. Ha megszólal nemcsak a mon-

danivalója kelti fel a figyelmet, hanem élvezetes hatást keltő zamatos beszéde is. Honnan ez az örökség?

SZ. K.: Az anyai felmenőim tabáni svábok, illetve cseh-morva származásúak, az anyai nagyanyám még németül beszélt. A zárt *ë*-nek a zengéje talán onnan ered, hogy az apai ág Sopron megyéből költözött a fővárosba. Apai nagyapám uradalmi cseléd, parádés kocsis volt Zsirán, apám Fülesről került föl pincérnek a fővárosba, majd

vendéglős lett a VII. kerületben. Családi nevem Németh volt, anyai nagyanyám szülőfalujának neve után választottam előbb írói névként, első novellám, a *Kuzmics fusizik* megjelenésekor, majd 1963-ban polgári névként is a Szakonyit. Gyerekkoromban sok időt töltöttem Dunántúlon, ez befolyásolta nemcsak világlátásomat, de beszédstílusomat is. Mikor a világháborúban a bombázások előtt Nagycenkre költöztünk, egy hét múlva már úgy beszéltem, ahogyan a helybeliek. Eltanultam a tájszólást. De a korábban ott töltött nyarakon is átvettem a dunántúli kiejtést. A nyelvhasználatomra befolyást gyakorolt az is, hogy viszonylag korán kezdtem el szépirodalmat olvasni.

B. L.: Emlékszik olyan olvasmányélményre, amelyben már a magyar nyelv szépségeire, szókincseink gazdagságára is figyelt?

SZ. K.: A mesék és a kalandregények olvasását befejezve, már igyekeztem azt is megfigyelni, hogyan mondják el a szerzők a történeteiket. Ezzel együtt megismertem a nyelv gazdagságát is. Megkedveltem Móricz Zsigmond vagy Tersánszky Józsi Jenő tájnyelven beszéltetett alakjait. Hatással volt rám a népi írók stílusa. Ha az ember szeretné eredetien kifejezni magát művészileg, akkor keres vagy kialakít egy stílust magának. Az irodalmi nyelv nem okvetlenül az akadémiai. A költészetben is sok

a nyelvi szabadság. Ahogy a prózában is.

B. L.: Egy drámaíró számára mit jelent az anyanyelv-ápolás, a nyelvművelés?

SZ. K.: Azt kérdik sokszor értetlenül: hogyan van az, hogy valamely írásműben minden a helyén van: az alakok érdekesek, a cselekmény kellőképpen bonyolított, a csattanó szép és tanulságos, mégis az egész valahogyan nem jó mégsem. Ilyenkor az lehet a hiba, hogy a szavak lelkét nem ismeri, vagy

nem fedezte fel az író. Mert ezen fordul meg minden. A drámában az élő, eleven beszédnek kell érvényesülni. Sok mindent megtűr, ami egyesek számára talán nyelvrontásnak tűnhetne. Nálunk Spiró György *Csirkefej* című darabja óta zajlik a vita, hogy van-e helye a trágár beszédnek a színpadon. Mészöly Dezső műfordító mesélte, hogy Arany János szemérmessége sok mindent elfedett Shakespeare műveinek nyelvi átültetésekor. A Globe Színházban is elhangozhattott, amit ma trágárságnak

Adáshiba díszbemutató
Fotó: Juhász G. Tamás

hívunk. Egy kortárs mű alakjainak jellemábrázolásához hozzátartozhat, ha szükséges. Öncélúan mégsem szabad telezsúfolni egy színdarabot mehökkentő szavakkal.

B. L.: Négy évtizede tagja a Kazinczy-díj kuratóriumának és jelen van a legnagyobb anyanyelvi versenyek, a sátoraljaújhelyi Édes Anyanyelvünk és a győri Kazinczy-verseny zsűrijében. Miért tekinti szívügyének ezeket a feladatokat?

SZ. K.: A köznyelv sajnos romlik, részben hanyagságból, lustaságból. A technika fejlődésével rengeteg olyan kifejezés kerül be a szóhasználatba, amelyet öszvér módon használunk. Például az angol szavakat magyar ragozással. Ez rombolja a nyelvi szabályokat. A nyelvnek van annyi természetessége, hogy megvédi magát, mint a folyó, ami kisodorja a partjára a beléhullott törmeléket, szennyeződést. Vagy befogadja azt, ami szervesül.

B. L.: A számítástechnika és a szórakoztató elektronika zúdítja ráink azokat az angol kifejezéseket, amelyeknek a magyar

megfelelője bevezethető lenne, de ez nem történik meg. Az idegen szavakat lehet használni, de azért óvakodni kell, mert nem ejtjük úgyse jól ezeket. Az kimondottan irrelevant dolog, mi több szolgáltat, hogy hétköznapi fogalmakat helyettesítünk idegen kifejezésekkel. Elterjedt például a vásárlás helyett a shoppingolás.

SZ. K.: Kazinczy figyel bennünket, és nem nézi jó szemmel, hogy idegen szavakat keverünk a magyar beszédbe. Beszéljünk angolul, németül vagy bárhogyan, de ne tegyük magunkat nevetségessé azzal, hogy a nyelvünket vegyítjük más nyelvek szavaival. Ha igazán szeretnéd közvetíteni a gondolatodat, akkor pontosan kell fogalmazni.

B. L.: Győrben ötvenkencedik alkalommal rendezték meg a Kazinczy-versenyt körülbelül ötszáz résztvevővel.

SZ. K.: A Kazinczy-versenyek alapelképzelése az, hogy a hangképzés pontossága összefügg a megértés és a megértetés minőségével. A megértés és megértetés

fontos követelménye versenyekünknek. A pontozásnál ezt szigorúan figyeljük, hiszen ezzel lesz tökéletes a szöveg előadása. Mert ha a hangsúly, a kiejtés hibátlan is, de az előadás gépies, nem tudjuk az előadót követni, az élettelennül hangzó szavak süket fülekre találnak. Beszélni nehéz, mondta Péchy Blanka, vagyis szépen beszélni, megbecsülve vele azt, akihez szólunk.

Nagyon szeretem ezt a versenyt, tetszik ahogy a gyerekek vállalják a kihívást és lelkiismeretesen felkészülnek. A résztvevők Balatonbogláron és Győrben szabadon választott és kötelező háromperces esszé szöveget olvasnak fel. Sátoraljaújhelyen viszont az a feladat, hogy kitalálunk négy előadáscímeket, olyan témában, ami foglalkoztatja őket: Mi a haza? Hol akarnak tanulni? Mit jelent az otthon? Ezekre a hallgatóság előtt kell választ adniuk. Megható hallani, hogy a határainkon túlról érkezők mennyire más-képpen gondolkoznak például az otthonról vagy a hazáról. Valószínűleg hiú remény, de az elképzelés az, hogy a versenyeken megkövetelt pontosság kisugározzon a hétköznapi életben. Ez is védelem a nyelv számára.

B. L.: Felelevenítene egy kedves epizódot vagy emléket a Kazinczy Alapítvány történetéből?

SZ. K.: Nagyon kellemes volt számomra, hogy kiváló emberekkel, Grétsy Lászlóval, Wacha Imrével, Kovács Dániellel, Szathmári Istvánnal és más professzorokkal kerültem kapcsolatba, akikkel élveztem mindig az együtt-létet. Ugyanezt mondhatom el Juhász Juditról, aki három cikluson át vezette az Anyanyelvapolók Szövetségét.

Szakonyi Károly képünkön Grétsy László nyelvessel (a kép jobb oldalán) az Anyanyelvapolók Szövetsége 2020-as ünnepi ülésén a magyar kultúra napján

Fáradhatatlanul dolgozik. Milyen aktuális feladatok foglalkoztatják?

SZ. K.: Móricz Zsigmond *Rokonok* című regényéből

írott darabomat most mutatta be a pécsi Nemzeti Színház. Az *Adáshibát* folyamatosan színre viszi valamelyik társulat. Rendszeresen írok tárcákat a *Lyukasórába*, illetve prózát az *Új Írás* folyóirat online változatába. Az MMA Kiadó gondozásában a közeljövőben jelenik meg egy könyv „Tartáról”, Novák Ferenc

koreográfusról, ezt a szöveget fejezem be a napokban. Korniss Péter remek fotóival tisztelgünk az emlékének. És talán meg tudok majd írni egy-két novellát is idén. ●

Gerstner Károly beszéde a Grétsy-emléktábla avatásán

A mindenkori jelenben élők erkölcsi kötelessége, hogy elődeik emlékét megőrizzék. Ez még inkább érvényes azoknál, akik a művészet, a tudomány, a sport területén országgra-vi-

lágra szóló eredményeket értek el. Grétsy László tanár úr mindenképpen az utóbbiak közé tartozik, amit a most felavatandó emléktáblával is ki akar fejezni az utókor. Ehhez az MTA Nyelv- és Irodalom-

tudományok Osztálya nevében néhány gondolat erejéig magam is csatlakozom. Grétsy László 1955-ben szerzett magyar-történelem szakos diplomát az ELTE-n, majd a Magyar Tudományos

Akadémia aspiránsa lett. Munkásságának első, meghatározó szakasza a az MTA Nyelvtudományi Intézetéhez kötődik, ahol többen munkatársai, tanítványai lehettünk. 1958-ban az intézet nyelv-művelő osztályán kezdett el dolgozni tudományos munkatársként. 1960-ban megszerezte a nyelvtudományok kandidátusa címet. Két évre rá, 1962-ben jelent meg kandidátusi értekezése, melynek címe *A szóhasadás. Egy kevésbé számba vett szóalkotás-mód típusai és szerepe irodalmi és köznyelvünk fejlődésében*. Ebben tisztázta a történeti, jelentéstani és alaktani jelenségeket az olyan típusú szópároknál, mint a *dobban – döbben, daruk – darvak, sekély – csekély* és hasonlóknál, valamint a szóhasadás máig érvényes definícióját adta. Könyve a szókészlettannak ma is alapműve. 1971-től – Lőrincze Lajos utódaként – ő lett a nyelv-művelő osztály vezetője. Ez az időszak a magyar nyelvtudomány szótárakban, kézikönyvekben gazdag, termékeny időszaka volt. Grétsy László nevéhez fűződik a nyelv-művelés akadémiai hagyományára és eredményeire épülő két-

kötetes *Nyelvművelő kézikönyv* munkálatainak szervezése és irányítása.

Azokban az évtizedekben szép számmal kerültek fiatal kutatók az Intézetbe, a Nyelvművelő Osztályra is, ahol Grétsy tanár úrtól közvetlenül tanulhatták meg a tudományos munka és a nyelv-művelő gyakorlat alapjait. Ő példát mutatott arra, hogy a tudományos munkához nemcsak nagy tudás, nemcsak ismeretanyag, hanem nagy alázat és fegyelem is kell. Grétsy László nagy tudása-

val, lényeglátásával, kitűnő kapcsolatteremtő képességével mindvégig jó vezetője volt munkatársainak.

Grétsy tanár úr mélyen ismerte, tisztelte, szerette anyanyelvét, kutatta, fej-tette titkait. Könyveiben, tanulmányaiban, nyelvi játékokat, rejtvényeket tartalmazó gyűjteményeiben vagy az *Édes Anyanyelvünk* lapjain adta át tudását mind-azoknak, akik érdeklődnek a nyelv, az anyanyelv iránt. Úgy tudott beszélni a nyelvről, a tudományról, a kettő találkozásáról *anyanyelvi sétáin, anyanyelvünk tájain*, hogy mindenkihez szólt. Az 1987 és 1997 között *Álljunk meg egy szóra!* címen sugárzott televíziós ismeretterjesztő műsora az egész országban ismertté tette őt, ezrek és tízezrek tájékozódhattak ezekből a tízperces beszélgetésekből a magyar nyelv külön-féle kérdései felől. Én a Nyelvtudományi Intézet egy másik osztályához tartoztam, de mindazokkal, akik együtt dolgozhattak vele, láthattuk, hogy az emberek megbecsülésében, az elődök munkájának értékelésében, a rászorulóknak segítségében nemcsak

szavaival, hanem tetteivel is példát mutatott. Láttuk, hogy mindennél fontosabb volt számára családja, láttuk, hogy elégedett, feladatát elvégző, az életet szerető és tisztelő ember volt. Grétsy tanár úr 1987-ben távozott az Intézetből, kutatói pályája a tanítással teljesedett ki: az ELTE Tanárképző Főiskolai Kara Magyar Nyelvi Tanszékének tanszékvezetőjeként hallgatók százainak adta át tudását. 1992-ben az MTA Magyar

Nyelvi Bizottságának társelnökévé választották, 2006-ban pedig annak tiszteletbeli elnöke lett. Hosszú évekig szerkesztőbizottsági tagja volt a több mint száz éven át az MTA égisze alatt megjelenő *Magyar Nyelvőr*nek, és felelős szerkesztője volt az *Édes Anyanyelvünk*nek. Nyelvművelő munkásságát az Anyanyelvapolók Szövetségének vezetőségében betöltött tisztségeiben is elkötelezetten végezte: volt a szövetség főtitkára és elnö-

ke, 2013-tól haláláig a szövetség tiszteletbeli elnöke. Tudományos és nyelvművelő tevékenységét számos szakmai és társadalmi díjjal ismerték el, például az Apáczai Csere János-díjjal, a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjével, a Magyar örökség-díjjal és a Prima Primissima-díjjal. Grétsy Lászlót mint embert és mint tudóst sokan tiszteltük és tiszteljük. A most felavatandó tábla is emlékeztessen rá és szellemi örökségére! ●

40, 30, 20... éve írtuk

40 éve írtuk:

Beszédmodor és magatartás (Deme László)

Megállóhoz közeledik a busz.
– Leszáll? – dörrent rá egy
huszonéves aligférfi a közel

nagyanyja korú nőre (s már nyomja is arrébb). A kérdéshez hozzáérezni a szigorú és rideg „maga” névmást, nem is nagy kezdőbetűvel. – De mi ebben a feltűnő? Hiszen a televízió műsorvezetője, a rádió riportere ugyanígy beszél a miniszterrel, az idős vállalatvezetővel. A vetélkedőre kiküldött tévébemondónő aztán, hogy következetes legyen, kedvesen „Zoltánozza” a nála

kétszerte idősebb csapatvezető múzeumigazgatót: ez hozzájár a (le)magázáshoz. S még örüljön, hogy nem tegezi, mint (immár negyven éves) férfi kollégája az ifjúsági műsorba keveredett vadidegen, de vele egykorú művezetőnőt. Elmondtam itt-ott: a családon belüli – egyre általánosabb – oda-vissza tegeződést sem szeretem, de nem szólok bele. Ám ez átcsapott már

az óvodákba, onnan az iskolák egy részébe, legalábbis az első-második osztályba, ahol az erősködő szülők (és a gyengébb igazgatók) „tolerancia-szabályt” állítottak fel a visszategezett tanító nénik számára. Azután jön a rádió gyermekműsora, s mikor a hetedikesek lelkendeznek a riporternek, hogy „a Zsolt” a jó fej, mert őt tegezni lehet, a többi tanárt nem, akkor a műsorvezető a legilletékesebbekhez fordul: „Írjátok meg, gyerekek, hogy tegezni jobb-e a tanárokat, vagy magázni!”

30 éve írtuk:

Történelem az utcanevekben (Berényi Zsuzsanna Ágnes)

A nyelv állandóan változik, mint maga az élet. Különösen érzékenyek a társadalom változásaira a tulajdonnevek. Ez az érzékenység nyilvánul meg a névdivatban. Akárcsak az öltözködésnek, a nevek viselésének a szokásai is változnak.

Pár hete Ungvárra látogató csoportunkat a Magyar

Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége és kedves ruszin házigazdánk magyaros vendégszeretettel fogadta. Hányatott sorsuk bizonyságaképpen a régi *Piac tér* neveit sorolták fel. A Millennium évében változott a neve *Kossuth tér*-re. Az 1920-as trianoni döntés a várost Csehszlovákiához csatolta. A hatóságok célszerűnek látták, hogy a cseh Masarykról nevezzék el a Kossuth teret. Amikor a 30-as évek végén átmenetileg Ungvár is visszakerült Magyarországhoz, a helybeliek örömmel a tér nevét tüstént *Horthy tér*-re változtatták. A második világháború után bekövetkező szovjet megszállást jelezte az új *Sztálin tér* elnevezés. Adatközlőim már nem emlékeztek arra, hogy milyen alkalomból keresztelték át a soknevű teret *Újraegyesülés tér*-re. Hihetőleg Sztálinnak 1953-ban bekövetkezett halála tette időszerűtlenné még a nevét is. Az örök hízelgők az *Újraegyesülés* elnevezéssel akarták belopni magukat a hatalom kegyeibe, mintha korábban is a Szovjetunióhoz tartozott volna Kárpátalja! 1990-ben ezen a téren

állították fel Petőfi Sándor szobrát. Ezért kapta jelenlegi *Petőfi tér* nevét.

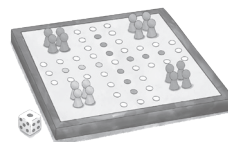
20 éve írtuk:

Top Áron (Gyárfás Endre)

Top Áron! Ez valami különleges székely férfinév? Lehet, hogy van Top Ábel is? Ne ironizáljunk! Egy reklámfüzet ezzel a két szóval – nem névvel – adja tudunkra, hogy a cég egyik-másik terméke mennyire olcsó.

Top áron? A top szónak az angolban két tucat jelentése van. Jövevényszóként a magyarban is több értelemben használjuk. Lehet női ruhadarab, a karrier csúcspontja, a legeslegjobb minőség, a legkelendőbb CD és a többi. Mindegyik jelentés lényege, hogy magas, fent lévő, felső.

Ha a kereskedő top áron kínálja áruját, ez – legalábbis az én számomra – azt jelenti, hogy magas áron, a legfelső áron, az árkatégoria csúcán. Magyarán: pokoli drágán. ●

Tisztelt Olvasóink!

A lap 2024. 5. számában megjelent rejtvények megfejtései:

I. Közös utótaggal. 1. 1. por; 2. répa; 3. medve; 4. kristály [jó ez is: kocka]; 5. szőlő. A közös utótag: *cukor*.

2. 1. fali; 2. sakk; 3. zseb; 4. torony; 5. ébresztő. A közös utótag: *óra*.

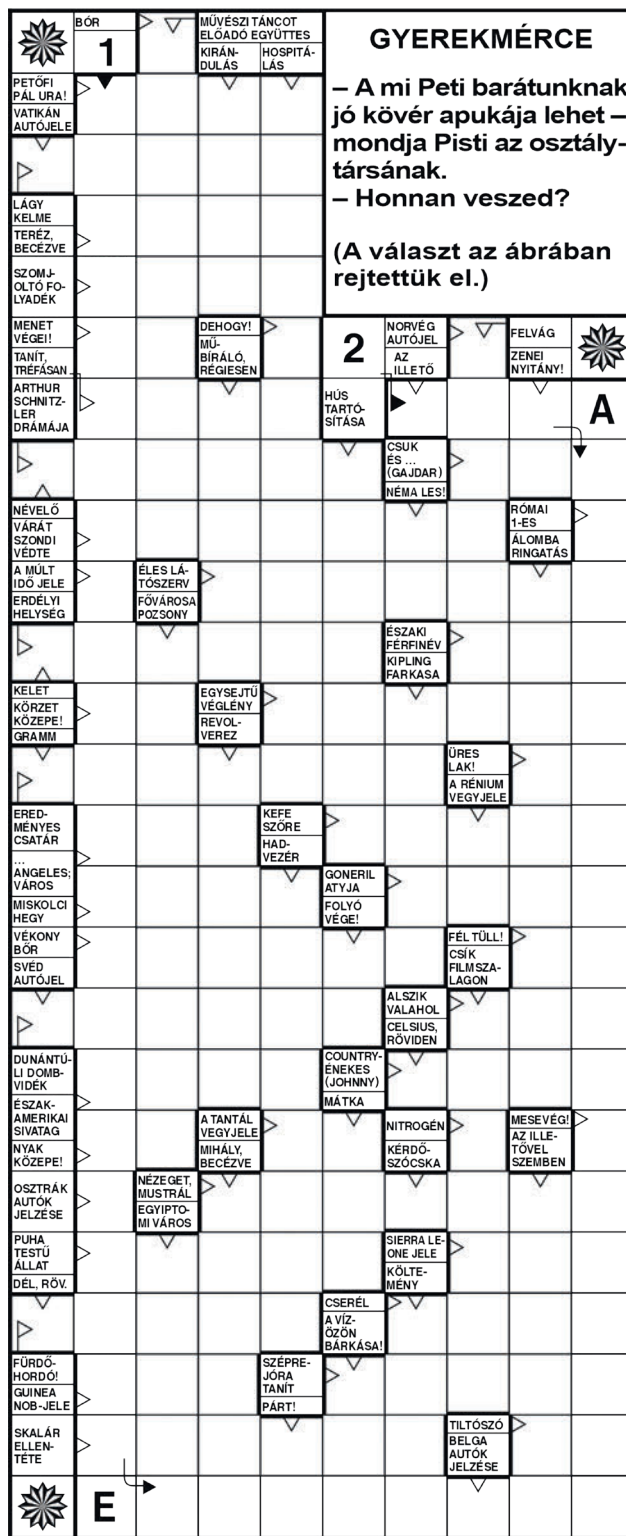
3. 1. krumpli/burgonya; 2. katica; 3. rózsa; 4. csoda; 5. szarvas. A közös utótag: *bogár*.

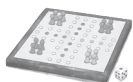
II. Hétszer hetes: női öltözetek. 1. dörzsöl; 2. minutum; 3. türelem; 4. spanyol; 5. maradék [jó ez is: töredék]; 6. vitorla; 7. kamásli (kamasni) [váratlan, de elfogadható megoldásként érkeztek: hózikni, szíkokni]. Az átlóban: dirndli. A sorok átrendezése (5-4-7-1-6-3-2) után a másik átlóban: kosztüm.

III. Rejtőzködő állatok. 1. kulipintyó; 2. társaság; 3. fürgeség; 4. kőzetminta; 5. megnyúlik [elnézést kérünk a sajtóhibáért; a elírásra tekintettel más megoldásokat is elfogadtunk, közülük a legjobbak: megbukók, megkopók]; 6. rendszerváltás; 7. huszárcsapat; 8. Monteverdi; 9. tőkeszegény; 10. kökörccsin; 11. tányércsiszoló; 12. pörölyvas; 13. bosszúállók; 14. ecetfa; 15. magtermesztés; 16. szamuráj.

IV. Szójátékos csattanó: Az óév mosolya. Merthogy leesett a cukrod.

Könyvjutalomban részesültek: Balog Lajos, Danka Margit, Gajdáné Boda Ágnes, Gáspár Klára, Gregor Zoltánné, Lustyik Istvánné, Papp Judit tanítványai (6. b osztály), Sebők János, Taschner Katalin, Variné Trifusz Mária.

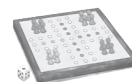

A Pontozó új feladványai

I. Hétszer hetes: két helyszín

A feladvány a Jókai-évhez kapcsolódik. Ha a meghatározásokhoz illő válaszokkal töltjük ki a 7×7 -es négyzetrácsot, akkor a bal felső sarokból a jobb alsó sarokba haladó átlóban egy olyan városnak a nevét kapjuk meg, amely Jókai életében és több művében (például a egyik legismertebb regényében) nagyon fontos szerepet játszott. A sorok megfelelő átrendezésével a jobb felső saroktól a bal alsóig terjedő átlóban egy olyan helyszínek a nevét olvashatjuk, amely ugyanennek a regénynek a elején jut lényeges szerephez. A meghatározásokhoz tartozó szavak 1-1, tehát együtt 7 pontot érnek. Az átlókba kerülő helyszínek megtalálásáért szintén 7-7 pont jár. Ráadásként annak a regénynek a címét is kérjük, amelyben a két helyszín kulcsszerepet tölt be; ennek értéke 3 pont. Ebben a feladatban tehát 24 pont szerezhető.

1. Munkával szerzett jövedelem.
2. A szilícium oxigénnel alkotott vegyülete.
3. Több helyen megtámaszt egy álló tárgyat arra alkalmas eszközökkel.
4. Egyik lábról a másikra való gyors átmenet, vagy egy helyben történő magasba emelkedés.
5. Sűrűn ismételve.
6. Mezőgazdasági erőgép.
7. A legjobb lehetőség, eredmény.

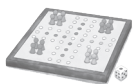

II. Jegyespár

Ez a rejtvény szintén 7×7-es formájú, és ugyanahhoz a Jókai-regényhez kapcsolódik, mint a I. Itt a meghatározásokhoz tartozó válaszokból egy jegyespár tagjainak a neve olvasható ki: a bal felső sarokból a jobb alsóba vezető átlóban a vőlegény családneve, a sorok átrendezése után pedig a jobb felső sarokból a bal alsóig tartó átlóban a menyasszony keresztnéve. A meghatározásokhoz illő szavakért 1-1 pont, tehát együttesen 7 pont jár, a jegyespár tagjainak a átlókban olvasható neve pedig ugyancsak 7-7 pontot ér. Ebben a feladatban tehát 21 pontot lehet szerezni.

1. Hengeres sárgarépa.
2. Főleg trópusi vidékeken előforduló betegség, váltóláz.
3. Nevetés.
4. Villamos hálózati készülék, amely egy fő csatlakozásról több mellék helyiségnek biztosít áramot.
5. Vita főleg különféle tudományos nézetek, elméletek képviselői között.
6. Az USA egyik tagállama.
7. Görögország hivatalos pénzneme volt a euró bevezetése előtt.

III. Madaras

A meghatározásokhoz olyan összetett szavakat várunk válaszként, amelyeknek a előtagja azonos egy-egy madár nevével. (A madárnevek több válaszban is előfordulhatnak!) Minden helyes megoldás 1 pontot ér, tehát ebben a feladványban 28 pont szerezhető.

1. rendkívül éles látású	17. a tények, bajok elől elzárkózó magatartás
2. tojásdad levelű gyomnövény	18. a felsorolt társai közé nem illő tárgy, dolog
3. halványlila virágú, illatos levelű fűszer- és gyógy-növény	19. nedves réteken tavasszal nyíló aranysárga boglár-kaféle
4. a lábra hosszabbításul ráerősíthető farúdpár	20. (fájdalmas) bőrkeményedés a talpon, a lábujjakon, esetleg a kézen
5. Pallasz Athénéé homéroszi jelzője	21. halvány kéesszürke
6. kékes csillogású fekete	22. harcra idomított háziszárnyasok (fogadással egy-bekötött) küzdelme
7. utolsó mű vagy szereplés	23. egyetemi vidám, táncos összejövétel a elsőéves hallgatók főszereplésével
8. rikító sárga	24. (főtt) aszalt gyümölcs (pl. alma, körte)
9. hirtelen harag	25. szelíd, jólelkű
10. boltozat nélküli, lapos emberi talp	26. a háló közelében alacsonyan feladott, gyors leütést lehetővé tévő, illetve erre szánt labda a röplabdában
11. elhagyatott, magában álló (várszerű, esetleg romos) épület	27. borzongó embernek apró dudorokkal sűrűn borított bőre
12. leendő elsőéves hallgatóknak szervezett tábor	28. nehezen megközelíthető helyen épült vár, kastély (mint nemesi család lakóhelye)
13. jámbor természet	
14. szürkés szőrű <pl. paripa>	
15. sekély, sportolásra alkalmatlan tavacska	
16. háromszögletű, lapos, csokoládékrémes (cukrász) sütemény	

IV. Szójátékos csattanó

Olvasóinknak elég a *Gyerekmérce* című keresztrejtvény csattanóját beküldeniük. Értéke: 25 pont.

A négy feladványban tehát összesen 98 pont szerezhető. A nyereménysorsolásba azok kerülnek be, akiknek sikerült legalább 85 pontot gyűjteniük. A megfejtéseket a rovat szerkesztőjének ímélcímére (horvath.laszlo@nytud.hun-ren.hu) várjuk. A beküldési határidő: 2025. augusztus 1. Eredményes fejtörést, sikeres megfejtéseket kívánnak a rovat szerzői: Horváth László (III.), Schmidt János (IV.), Varga István (I., II.)

Beszámoló a XII. Kárpát-medencei anyanyelvtanítási versenyről

Takács Judit

2023 áprilisában Eger adott otthont a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyar-tanári Tagozata és az EKKE Magyar Nyelvészeti Tanszéke által szervezett XI. Anyanyelv-tanítási versenynek. A 2023-as tanítási verseny tapasztalatait felhasználva 2025-ben Kárpát-medenceivé bővült a program, hiszen már nemcsak a zsűriben, hanem a versenyzők között is voltak határon túli résztvevők, akik Beregszászról és Nyitráról érkeztek. Rajtuk kívül hét magyarországi egyetem (ELTE, EKKE, KRE, ME, NYE, PE, SZTE) magyartanárjelöltjei mérték össze tudásukat.

A 2025. március 19. és 21. között megrendezett verseny első napja a szokásos módon szakmai program volt, melyen plenáris előadás hangzott el Csató

Anitától (EKKE) és Gonda Zsuzsától (ELTE). A kilenc versenytanításra a második és harmadik napon került sort az EKKE Gyakorlóiskolájában (EKKE Gyakorló Általános Iskola, Közép-, Alapfokú Művészeti Iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola és Technikum). A versenyen a hallgatóknak egy 9–11. évfolyamos, 16 fős osztályban kellett megtartaniuk egy 45 perces, új tananyagot feldolgozó magyar nyelvi órát az előzetesen elkészített óraterv alapján. Az idei verseny témája a felsorolás, fokozás, halmozás alakzatok szerepe és hatása különböző (például: irodalmi,

publicisztikai, magánéleti) szövegtípusokban.

A két nap alatt számos élményszerű, kreatív megoldásokban bővelkedő órát láthattunk, melyeket a zsűri elnöke az eredményhirdetés során egyenként és részletesen értékelt is. A XII. Kárpát-medencei anyanyelv-tanítási verseny győztese az EKKE V. éves magyar–angol szakos hallgatója, Béres Gréta lett, akinek felkészítőtanára a Magyar Nyelvészeti Tanszék tanársegédje, Farkas Anett volt.

A verseny a Nemzeti Kulturális Alap és Az EKKE gyakorlatorientált felsőfokú

képzéseinek infrastruktúrális- és készségfejlesztése című (RRF-2.1.2-21-2022-00033 számú) pályázat támogatásával valósult meg. ●

Az igaz szó teremtő hatalma

Korzenszky Richárd OSB nyugalmazott tihanyi perjel megnyitója az 59. Kazinczy-versenyen

A magyar nyelv ünnepe minden alkalom, amikor Győrben vagy Sátoraljaújhelyen fiatalok és tanáraik találkoznak, hogy ország-világ előtt bátran tanúságot tegyenek arról, hogy számukra fontos a magyar nyelv. Szépen magyarul... „Jót, s jót”, ahogy Kazinczy mondta. „Ebben áll a nagy titok”. Egyre nagyobb ez a titok. Mert azt tapasztaljuk, hogy olyan világban élünk, ahol mintha nem lehetne tudni, mi a jó. Furcsa, sokszor sötét, nyomasztó, embertelen labirintusnak tűnik ez a világ. Nagy, sötétlő erdő, amelyben a igaz utat meglegelni nagyon nehéz [...].

János evangéliumának első mondata: „Kezdetben volt a Ige.” Majd így folytatja: „Az Ige volt az igazi világosság”. A kimondott isteni Szó, amely megvilágosít minden embert. Pusztulás, pusztítás, halál: mindennapos tapasztalásunk. Elembertelenedett, elsötétült körülöttünk – és sokszor

bennünk magunkban is – a világ. Nem lehet tudni, mi a jó, mi az igaz, mi a szép: a tiszta értékek helyére kegyetlen hatalmi és gazdasági érdekek léptek.

Valamit tenni kellene. Embereknek kellene maradnunk az embertelenségben. Jó szót, vigasztaló, erősítő szót mon-

dani. Megfogni egymás kezét. Tisztelni a életet. [...] Szövegeket fogunk hallani. Igényesen megformált, szépen előadott, emberséggel, gondolatokkal, tiszta érzésekkel teli szövegeket. Köszönet mindenkinek előre is, aki eljött, hogy bizonyosságot tegyen jóról, szépről, igazról. Pár napra

Fotó: Reiser György Lukács

magunk mögött hagyjuk a hétköznapi szürkeségét. Remélem, a durvaságát, embertelenségét is. [...]
Kedves Barátaim, örülünk az új találkozásnak. Erősítsük, bátorítsuk egymást, hogy igenis kell és lehet tiszta em-

berként élni! Az igaz szónak teremtő hatalma van. A szép szónak emberformáló, békítő, közösségmegtartó ereje. Le-
gyen ez a pár nap igazi ünnep! Szívből kívánom mindenkinek, aki bármilyen módon részt vesz ezen a ünnepen,

hogy majd megerősödve, a tiszta emberi élet örömhírével térhessen haza.
(Elhangzott Győrben, 2025. április 11-én. A megnyitó beszéd teljes terjedelmében elolvasható a Anyanyelvápolók Szövetsége honlapján – A főszerk.) ●

Az ASz ifjúsági tagozatának hírei

Fotó: Reiser György Lukács

2025 – ifjúsági anyanyelvi parlament

2025. február 22-én ismét a budapesti Baár-Madas Református Gimnázium adott otthont a ifjúsági anyanyelvi parlamentnek. Az ifjúsági parlamentet nevezhetnénk az ASz ifjúsági tagozata „közgyűlésének” is, hiszen a fiatalok ezen a eseményen határozzák meg tevékenységük sarokpontjait, itt választják

meg tisztségviselőiket: a ifjúsági vezetőség tagjait. Az idei esemény különlegességét az adta, hogy a fiatalok által készített mozgóképes összeállítással a anyanyelv nemzetközi napját is megünnepeleltük. (Gyarmati Eszter)

Képzeld el, alkotd meg, beszéld el! – vetélkedő

A Kazinczy-verseny döntőjének idején a ifjúsági tagozat helyi önkéntesei játékos vetélkedőt szerveztek, amelyen három- vagy négyfős csapatok vehettek részt. A csapatoknak játékos feladatokat, fejtörőket kellett megoldaniuk: hangulatjelekkel leírt irodalmi művek, szólások és közmondások megfejtése mellett egy betűhalmazból kellett kiolvasniuk minél több kifejezést, emellett az anagrammák világában is helyt kellett állniuk. A diákok vidám hangulatban ismerkedhettek egymással és az anyanyelv gazdagságával. (Wolf Blanka)

Fotó: Reiser György Lukács

Győr, Szép Magyar Beszéd verseny

Április 10. és 13. között 59. alkalommal került sor a Szép Magyar Beszéd versenyre Győr városában. Ennek alkalmából az Anyanyelvápolók Szövetsége ifjúsági tagozata is bemutatkozott a diákoknak. A közösségimédia-csapat végig jelen volt a versenyen, megörökítették a legfontosabb pillanatokat. Célunk, hogy tovább növeljük a verseny ismertségét, és bemutassuk, milyen hozzáadéka van a hétköznapiakban a itt szerzett tudásnak. (Sztankovits Réka)

I. Nyelv a társadalomban – tudományközi hallgatói konferencia

2025 kora tavaszán úgy döntött szövetségünk ifjúsági tagozata, hogy felhívást küldünk az ország és a Kárpát-medence valamennyi felsőoktatási intézményének a címben jelzett hallgatói tudományközi konferenciára. Idézzünk felhívásunkból:

„Megannyi olvasata van a nyelvnek, valamennyien másként tekintünk rá, másért tartjuk fontosnak. Fontossága azonban nem vitatott, talán ezért is szoktuk azt mondani: a nyelv a társadalom „kötszöve.” Sokkal izgalmasabb kérdés azonban, hogy mi teszi a nyelvet ennyire fontossá. Ez a kérdés hívta életre konferenciánkat, amelyen a Kárpát-medence számos pontjáról érkező hallgatók mutatták be a nyelvi kérdésekhez kapcsolódó kutatásaikat. A tudományos eseményt Szegeden rendeztük meg, a Szegedért Alapítvány és a Szent-Györgyi Albert Agóra támogatásával. A rendezvény felkért védnökei Dr. Eőry Vilma, Dr. Molnár-Tóth Alinka, Dr. Pomozi Péter, Dr. habil. Schirm Anita és Szakonyi Károly voltak. (Márton Richárd)

Rövid hírek

Búcsú Bényi Ildikótól

Az Anyanyelvápolók Szövetsége mély megrendüléssel búcsúzik Bényi Ildikótól, aki műsorvezetőként többször segítette rendezvényeink létrejöttét, emelte azok színvonalát. A Wacha Imre-díjas műsorvezető éveken át meghatározó szereplője volt a magyar televíziós szakmának. Az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán több évig tanított helyesírást, nyelvhelyességet, beszédművelést és retorikát. Az *Önök kérték!* című műsorban 1997 óta teljesítette a közönség kívánságait, szerzett örömet nézőinek. 2017-ben a Reformáció 500 nagykövete volt. Példamutatóan szép beszédével, kifejezőmódjával megtestesítette közösségünk törekvéseit. Hite, töretlen hivatástudata és patriotizmusa példa mindannyiunk számára. Nyugodjék békében! (Nagy Dóra)

Fotó: Reiser György Lukács

Édes Anyanyelvünk-est a Nyelvőrző Szalonban

Matula Ágnes és Kerekes Barnabás nagy múltú *Nyelvőrző Szalonja* márciusi, téltemető programjára ismét megtelt a Józsa Judit Galéria. Ezen az esten Matula Ágnes Pomozi Péterrel a megújult *Édes Anyanyelvünk*ről, a folyóirat szellemiségéről és céljairól beszélgetett. Az est díszvendége Szili Katalin Kárpát-

medencei autonómiaügyekért felelős miniszterelnöki megbízott, az Országgyűlés volt elnöke volt, aki *A magyar nyelv évezredei – Nyelvi otthonunk a Kárpát-medencében* című, a Magyar Nyelv Múzeumában november óta látható kiállításról osztotta meg gondolatait.

Fotók: Bakonyi Zoltán

XI. Anyanyelvi játékok, játékos anyanyelv Széphalmon

2014 óta egyre több diákot vonz az *Anyanyelvi játékok, játékos anyanyelv* elnevezésű verseny. Idén 11. alkalommal rendezték meg a döntőjét április 4-én, Széphalmon, a Magyar Nyelv Múzeumában. A többfordulós,

két korcsoportban meghirdetett vetélkedő az Anyanyelvapolók Szövetsége és az MNM KK – PIM – A Magyar Nyelv Múzeuma szervezésében valósult meg Brézai Zoltán, a verseny ötletadója vezetésével. Két korcsoportban összesen 13 csapat jutott tovább az elődöntőből. A döntő napján Kárpátaljáról, Felvidékről, valamint Borsod-Abaúj-Zemplén, illetve Heves vármegyéből érkeztek a négy fős csapatok. Az első és második helyezettek részt vehettek a 2025. május 17-én megrendezésre kerülő, „játSZÓtárs” elnevezésű szuperdöntőn a budapesti Szent István Gimnáziumban.

Pillanatkép a játSZÓtárs budapesti döntőjéről.
Fotó: Reiser György Lukács

Áprilisi Nyelvőrző Szalon Nyiri Péterrel

2025. április 24-én, a jubileumi, 75. Nyelvőrző szalon vendége *Nyiri Péter*, az Anyanyelvapolók Szövetsége elnöke, A Magyar Nyelv Múzeuma igazgatója volt. Elnök úr Jókai Mór születésének 200. évfordulója alkalmából az író életéről, munkásságáról tartott előadást. *Kiss Gábor*, a Tinta Könyvkiadó igazgatója szokás szerint bemutatta egy készülő könyvüket, ezúttal a *Dumasztórról* beszélt.

Fotó: Reiser György Lukács

Szövetségünk részletesebb híreit további képekkel megtalálják a <https://anyanyelvapolo.hu/anyanyelvapolok-szovetsege-hireink/> linkre kattintva.

